--: ચોથા ધોરણ માટે :--

"મુંબઇ ઇલાકાની ભૂગોળ"ની

પ્રશ્નોત્તરમાળા

ચોથા ધોરણનો
મુખગણિત શિક્ષક
ચાર આના.

સર્વ હક્ક સ્વાધીન
કિંમત ૦-૪-૬
પોસ્ટેજ જુદું.
ડિસેમ્બર ૧૯૨૫

હિંદુસ્તાનની સા.
--: ભૂગોળની :--
પ્રશ્નોત્તરમાળા
ચાર આના.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

"મુખગણિત શિક્ષક" વગેરેના કર્તા. શાહપોર--સુરત

ચોથી ચોપડીનો 'ડિકટેશન શિક્ષક' ચાર આના.

—:અદ્યાપિ બહાર ન પડેલી એવી:—

મુંબઇ ઇલાકાની (ચોથા ધોરણની) ભૂગોળની

પ્રશ્નોત્તરમાળા

રચનાર—છગનલાલ મોતીરામ શાહ.
"મુખગણિત શિક્ષક" "ભૂગોળ શિક્ષક" "પ્રશ્નોત્તરમાળા"
વગેરેના કર્તા.
રચનારનું ઠેકાણું-શાહપોર-સુરત.

પ્રસિદ્ધ કર્તા-છગનલાલ મોતીરામ શાહ.
પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઠેકાણું-શાહપોર-સુરત.

આ પુસ્તક સને ૧૮૬૭ના ૨૫ મા એકટ મુજબ રજીષ્ટર કરાવ્યું છે.

મુદ્રક:- ભદ્રશંકર મંછારામ ભટ્ટ.
મુદ્રણાલય:—'કલામય' પ્રિ. વર્કસ, ખાંડ બજાર-સુરત.
આવૃત્તિ પાંચમી

305

સંવત ૧૯૮૨] [સને ૧૯૨૬
કિંમત રૂા. ૦-૪-૬ (પોસ્ટેજ જુદું.)

મુંબઈ ઈલાકાની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા માટે

અભિપ્રાય

રા. રા. છગનલાલ મોતીરામ શાહ. શાહપોર–સુરત.

સલામ દીગર–“ આપની બનાવેલી ચોથા ધોરણની ભૂગોળની “પ્રશ્નોત્તરમાળા” મેં પહેલેથી છેવટ સુધી વાંચી. અહીંની સ્કૂલમાં ધોરણ ચોથામાં ભૂગોળની પરીક્ષા હમેશાં લખાણથી થાય છે, માટે અહીંના શિક્ષકોને ભૂગોળના પુસ્તક ઉપરથી પ્રશ્નોત્તર લખવા પડતા તે મહેનત આપના પુસ્તકથી ઘણી ઓછી થઈ છે, પ્રશ્નો પણ આપે નવા ધોરણમાં મંજુર થયા પ્રમાણે ભૂગોળમાંથી ચુંટી ઉત્તમ પ્રકારે ગોઠવ્યા છે, જેથી વિદ્યાર્થીઓને એકવાર વાંચી જવાથી સહજ યાદ રહી જાય છે, તે મારા જાતિ અનુભવથી જાણવામાં આવ્યું છે. આવા પ્રશ્નોત્તરમાં બાળકને પણ રસ પડે છે, અને શિક્ષકની મહેનત વૃથા જતી નથી. આવું ઉત્તમ પુસ્તક બહાર પાડવા માટે આપને ધન્યવાદ આપું છું, અને આપના પ્રયાસને સારૂં ઉત્તેજન મળે એમ ઇચ્છું છું.” એજ.

લી०

તા. ૯–૧૨–૧૯૧૯
માંગરોળ (કાઠિઆવાડ)

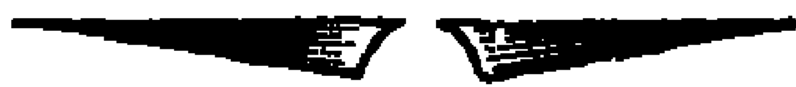
ભગવાન દેવજી પંડયા
તાલુકા સ્કૂલ માસ્તર.

મુંબઈ ઈલાકાની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળામાં શું શું છે?

ઈલાકો; સ્વરૂપ; ઈલાકાનું નામ પડવાનું કારણ; સીમા; વિસ્તાર; કુદરતી ભાગો તથા તે પડવાનાં કારણ; રાજકીય ભાગો; કુદરતી રચના; પર્વતો; ઘાટ; હવાખાવાનાં ઠેકાણાં; નદીઓ; નદીઓનાં મૂળ; મુખ; તથા તે પર આવેલાં ગામો; પવિત્ર નદીઓ; નદીઓનાં સંગમ; જુદી જુદી દિશામાં વહેનારી નદીઓનાં નામ; ધોધ; રણ; અખાત; બંદરો, આબોહવા; વરસાદ, તાપ, તાઢ ક્યાં ક્યાં વધારે ઓછાં પડે છે તે તથા તેનાં કારણ; ભૂતળ રચના ને હવા તેની લોકોપર તથા પાકપર થતી અસર; ઉત્તર વિભાગ ને મધ્ય વિભાગનો મુકાબલો; ઉતર વિભાગ ને દક્ષિણ વિભાગનો મુકાબલો; થાણા તથા કોલાબા જિલ્લાનો મુકાબલો; જંગલો તથા તેમાં થતી પેદાશ. જનાવરો; વસ્તી તથા જાતો; ધર્મો; ભાષા; મુખ્ય ધંધા, તથા હુનરો; ખનીજ પેદાશ તથા તે નીકળવાનાં સ્થળો; ખેતીની પેદાશ તથા તે થવાનાં સ્થળ, કપાસ, તમાકુ, મકાઇ, ઘઉં, ડાંગર, તેલીબીઆં વગેરે ક્યાં થાય છે તે; નહેરો; હુન્નર માટે વખણાએલાં સ્થળો; રેલવે તથા તેના પરના મુખ્ય સ્ટેશનો; પાકી સડકના રસ્તા; નિકાસ; આયાત; બેટો; દ્વીપકલ્પ; ભૂશિર; સરોવર; જાત્રાનાં ઠેકાણાં; ઉના પાણીનાં કુંડ; દીવાદાંડી; લશ્કરની છાવણી;

ઐતિહાસિક સ્થળો; ખાસ જોવા લાયક જગાઓ, રૂનાં વેપારનાં મથકો; રજપુત રાજ્યો, મુસલમાની રાજ્ય, પોર્ટુગીઝનાં રાજ્ય, ભીલ અને કોળી રાજ્યો કયાં કયાં છે તે; ઇલાકાનો રાજવહીવટ; દેશી રાજ્યોનો રાજવહીવટ; પોલિટિકલ એજંટનાં કામે ઉત્તર; વિભાગ, કચ્છપ્રાંત, સિંધ વિભાગ, મુંબઈબેટ, મધ્ય વિભાગ તથા દક્ષિણ વિભાગની સંપૂર્ણ ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા; પરીક્ષામાં આવેલા પ્રશ્નો. કિંમત સાડાચાર આના.

મહેરબાન કાઠિઆવાડના એજંટ ટુ ધ ગવર્નર સાહેબ બહાદુરે નં. B. A. P. ૬૫ તા. ૧૪-૧૨-૧૯૧૯ થી,

મુંબઈ ઈલાકાની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા સાડાચાર આના.

કાઠિઆવાડ એજન્સિની તમામ પ્રાયમરી સ્કુલોમાં ઇનામ અને લાયબ્રેરી તરીકે મંજુર કરી છે.

ચોથી ચોપડીનો "ડિકટેશન શિક્ષક" ચાર આના.

ચોથા ધોરણનો "મુખગણિત શિક્ષક" ચાર આના.

કર્તા:- છગનલાલ મોતીરામ શાહ. શાહપોર-સુરત.

૧૨૭૧૫

છગનલાલ મોતીરામ શાહ કૃત.

મુંબઇ ઇલાકાની ભૂગોળની

ચોથા ધોરણની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તર માળા

સ ૧] ઇલાકો એટલે શું ?

જ. ૧] ઘણા પ્રાંતે મળીને થએલો ગવર્નરના તાબાનો મુલક.

સ. ૨] अ મુંબઇ ઇલાકો ક્યાં આવ્યો ? ब એનો આકાર કેવો છે?

જ. ૨] अ હિંદુસ્તાનના પશ્ચિમ કિનારાપર અરબી સમુદ્રને કાંઠે.
ब લાંબો, સાંકડો પટી જેવો છે.

સ. ૩] મુંબઇ ઇલાકો નામ શા પરથી પડ્યું ?

જ. ૩] રાજધાનીનું શહેર મુંબઇ છે, તે પરથી મુંબઇ ઇલાકો નામ પડ્યું.

સ. ૪] મુંબઈ ઇલાકાની સીમા લખો.

જ. ૪] **ઉત્તરે**-બલુચિસ્તાન ને પંજાબ; **પૂર્વે**-રજપુતસ્તાન ને મધ્યહિંદ એજન્સિનાં દેશીરાજ્યો, મધ્યપ્રાંતો અને નિઝામનું રાજ્ય; **દક્ષિણે**-મદ્રાસ ઇલાકો ને મ્હૈસુર; **પશ્ચિમે**-અરબી સમુદ્રને હાલા પર્વત.

સ. ૫] મુંબઇ ઇલાકાનો વિસ્તાર કેટલો છે. ?

જ. ૫] ક્ષેત્રફળ ૧૯૬૮૩૨ ચોરસ માઇલ છે. લંબાઇ એક હજાર માઇલ અને સરાસરી પહોળાઇ ૧૯૦ માઇલ છે.

સ. ૬] ખાલસા મુલકનું, દેશી રાજ્યોનું અને ગાયકવાડના રાજ્ય ક્ષેત્રફળ કહો.

જ. ૬] અંગ્રેજ સરકારના મુલકનું ૧૨૨૯૮૪ ચોરસ માઈલ, દે. રાજ્યોનું ૬૫૭૬૧ ચોરસ માઇલ અને ગાયકવાડી રાજ્ય ૯૦૮૦ ચોરસ માઈલ.

સ. ૭] કુદરતી વિભાગો શા ઉપરથી પાડી શકાય ?

જ. ૭] (૧) ભાષા પરથી. (૨) લોકોના રિવાજ પરથી. (૩) દેશ રચના પરથી.

સ. ૮] મુંબઇ ઇલાકાના કુદરતી ભાગ કેટલા છે અને તે કયા કયા

જ. ૮] પાંચ (૧) ગુજરાત. (૨) કચ્છ. (૩) સિંધ. (૪) મહારા (૫) કાનડા.

સ. ૯] ઇલાકાના રાજકીય વિભાગ, તેના અધિકારી, અ રાજધાની લખો

જ. ૯] ભાગનું નામ	અધિકારી	રાજધાની
(૧) ઉત્તર વિભાગ	કમિશનર	અમદાવાદ
(૨) મધ્ય વિભાગ	કમિશનર	પુના
(૩) દક્ષિણ વિભાગ	કમિશનર	બેલગામ
(૪) સિંધ વિભાગ	કમિશનર	કરાંચી
(૫) મુંબાઇ બેટ	કમિશનર	મુબંઇ

સ. ૧૦] મુંબઇ ઇલાકાના ઉપરી અધિકારી કોણ છે અને તેમ નામ શું છે ? આખા વર્ષમાં તેઓ કયાં કયાં મુકામ રાખે છે

જ. ૧૦] ગવર્નર સાહેબ, સર લેસ્લી વીલ્સ

શિયાળામાં મુંબઇ. ઉનાળામાં મહાબળેશ્વર, ચોમાસામાં પુના.

સ. ૧૧] ઇલાકાની કુદરતી રચના વિભાગવાર કહો.

જ. ૧૧] **ઉત્તર વિભાગ** —ચગાનો સપાટ પ્રદેશ છે, અને એના પૂર્વ ભાગમાં ડુંગરો છે. **મધ્ય વિભાગ**-ઉચ્ચ પ્રદેશ છે, અને એમાં પુષ્કળ કાળી જમીન તથા ઘણા ડુંગરો છે. **દક્ષિણ વિભાગ**-કૃષ્ણા નદીની દક્ષિણે નીચો પ્રદેશ છે, અને પશ્ચિમ તરફના કોકણના અને રત્નાગિરિ જિલ્લા દરીઆ કાંઠાપર અરબી સમુદ્ર ને સહ્યાદ્રિની વચ્ચે આવેલા છે. **સિંધ વિભાગ**-રણનો પ્રદેશ છે, અને તેમાં રેતીના ડુંગરા છે. એનો પશ્ચિમ ભાગ ઉંચો છે.

સ. ૧૨] ઇલાકાના પર્વતો પ્રાંતવાર ગણાવો.

જ. ૧૨] **સિંધ**-પબ ને હાલા. **કચ્છ**-ઉત્તરધાર, મધ્યધાર ને ચાડવા. **ગુજરાત**-પૂર્વમાં રાજપીપળા, પાવાગઢ અને આરાસુર, ઇશાનમાં આબુ ને શિરોહીના ડુંગર, કાઠિઆવાડના મધ્ય ભાગમાં ચોટીલા, શેત્રુંજો, ગીર, ગીરનાર ને બર્ડો. **મહારાષ્ટ્ર** [દક્ખણમાં] સહ્યાદ્રિ, સાતપુડા, ચાંદવડ સાતમાળા અથવા અજિન્ટા. **કોકણમાં**-સહ્યાદ્રિ. **કાનડા**-(દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર અને ઉત્તર કાનડામાં) સહ્યાદ્રિ.

સ. ૧૩] મધ્ય વિભાગમાં જવા માટે સહ્યાદ્રિમાં કયા કયા ઘાટ છે?

જ. ૧૩] (૧) **બોરઘાટ** એ પુના તરફ જવાનો. (૨) **થળઘાટ** એ નાશક તરફ જવાનો.

સ. ૧૪] કોકણના જિલ્લા ગણાવો.

જ. ૧૪] ઉત્તર વિભાગમાંનો **થાણા** જીલ્લો, દક્ષિણ વિભાગમાંના **કોલાબા** ને રત્નાગિરિ જિલ્લા.

સ. ૧૫] ઇલાકાના વિભાગવાર હવા ખાવાનાં સ્થળ ગણાવો.

જ. ૧૫] **ઉત્તર વિભાગ**–આબુ, ડુમસ, હજીરો ને તીથલ, કાઠિઆવાડમાં બાલાચડી, ગોપનાથ ને વેરાવળ. **મધ્ય વિભાગ**- દેવલાલી, લોણાવાલા, (લાનોલી), મહાબળેશ્વર, પંચગની ને ખંડાળા. **દક્ષિણ વિભાગ**—કોલાબા જિલ્લામાં માથેરાન.

સ. ૧૬] પ્રાંતવાર ઇલાકાની નદીઓ લખો.

જ. ૧૬] **ગુજરાતમાં**— ર્મદા, તાપી, મહી, સાબરમતી, બનાસ, સરસ્વતી, ઢાઢર, વિશ્વામિત્રી, વાત્રક, અને કાઠિઆવાડમં- ભાદર ને શેત્રુંજી, **કચ્છમાં**-નાગમતી, રૂકમાવતી, ને ખારી. **સિંધમાં**-સિંધુ.**મધ્યવિભાગમાં**-મહારાષ્ટ્રમાં તાપી.ગોદાવરી કૃષ્ણા, ભીમા, સીના, નીરા, મુળામુઠા, ગીરણા, પાંજરા,વારણા; **કોકણમાં**-અંબા, ને સાવિત્રી. દક્ષિણ **વિભાગમાં**-દક્ષિણ મહારાષ્ટ્રમાં ભીમા, કૃષ્ણા, દ્રોણ, ઘટપ્રભા, પંચગંગા, તુંગભદ્રા, વર્ધા ને વારણા; **કાનડામાં**-શીરાવતી.

સ. ૧૭] ઇલાકાની મુખ્ય મુખ્ય નદીઓ ગણાવો.

જ. ૧૭] સિંધુ, નર્મદા, તાપી, ગોદાવરી, કૃષ્ણા, સાબરમતી, મહી.

સ. ૧૮] એ સિવાય બીજી નાની નદીઓ ગણાવો.

જ. ૧૮] બનાસ, સરસ્વતી, ભાદર, મચ્છુ, શેત્રુંજી, ભીમા, નીરા, સીના, મુળામુઠા, પાંજરા.

સ. ૧૯] ઉપરની બધી નદીઓ કયાંથી નીકળે છે, કોને મળે છે અને તેના પર મુખ્ય ગામો કયાં છે તે લખો.

જ. ૧૯] નદીનું નામ	મૂળ	મુખ	નદી ઉપરનાં ગામો
સિંધુ	હિમાલયપર્વત	અરબી સમુદ્ર	સક્કર, બક્કર, રોહરી, હૈદ્રાબાદ, મિયાની કોટ્રી, ઠઠ્ઠા, શાહબંદર, કરાંચી.
નર્મદા	અમરકંટકનો ડુંગર	ખંભાતનો અખાત	કરનાળી, ચાંદોદ શિનોર, શુકલતીર્થ ભાડભુત, તવરા, ભરૂચ.
તાપી	સાતપુડા	અરબી સમુદ્ર	ભુસાવળ માંડવી બહુધાન, સુરત, રાંદેર.
ગોદાવરી	સહ્યાદ્રિ	બંગાળી ઉપસાગર	નાશક, ત્ર્યંબક,
કૃષ્ણા	સહ્યાદ્રિ	બંગાળી ઉપસાગર	સાંગલી, મીરજ કુરૂંદવાડ, જમખંડી.
સાબરમતી	અરવલી	ખંભાતનો અખાત	સાદરા, પેથાપુર, અમદાવાદ
મહી	માળવાનો ડુંગર	ખંભાતનો અખાત	પાલી, લુણાવાડા, ખંભાત.
બનાસ, સરસ્વતી	શિરોહીના,, શિરોહીના ડુંગર	કચ્છનું રણ કચ્છનું રણ	ડીસા, રાધનપુર, દાંતા, સિદ્ધપુર, પાટણ.

ભાદર	મહાવનના ડુંગર	અરબી સમુદ્ર	જસદણ, જેતપુર, ધોરાજી, નવીબંદર.
મચ્છુ	ચોટીલાના ડુંગર	કચ્છનું રણ	વાંકાનેર, મોરબી. માળીઆ.
શેત્રુંજી	ગીર પર્વત	ખંભાતનો અખાત	ધારી, પાલિતાણા, તળાજા.
ભીમા	સહ્યાદ્રિ પર્વત	કૃષ્ણા	પંઢરપુર.
તુંગભદ્રા	સહ્યાદ્રિ પર્વત	કૃષ્ણા	હરીહર, શીરહટ્ટી.
નીરા	સહ્યાદ્રિ પર્વત	ભીમા	ભોર, ફલટણ.
સીના	સહ્યાદ્રિ પર્વત	ભીમા	અહમદનગર.
મુળામુઠા	સહ્યાદ્રિ પર્વત	ભીમા	પુના.
પાંજરા	સહ્યાદ્રિ પર્વત	તાપી	ધુળીઆ.

સ. ૨૦] ઇલાકામાંની પવિત્ર નદીઓ ગણાવો.

જ. ૨૦] સરસ્વતી, નર્મદા, તાપી, ગોદાવરી.

સ. ૨૧] સહ્યાદ્રિ (પશ્ચિમ ઘાટ)માંથી કઇ કઇ નદીઓ નીકળે છે?

જ. ૨૧] ગોદાવરી, કૃષ્ણા, ભીમા, તુંગભદ્રા, નીરા, સીના, મુળામુઠા, પાંજરા, ગીરણા, વારણા, દ્રોણ, ઘટપ્રભા, મલપ્રભા, પંચગંગા, શિરાવતી.

સ. ૨૨] કચ્છના રણને કઇ કઇ નદી મળે છે?

જ. ૨૨] બનાસ, સરસ્વતી, મચ્છુ, આજી, ખારી.

સ. ૨૩] અરબી સમુદ્રને, ખંભાતના અખાતને, બંગાળી ઉપસાગરને કઇ કઇ નદી મળે છે?

જ. ૨૩] અરબી સમુદ્રને—સિંધુ, ભાદર, તાપી,શિરાવતી.
ખંભાતના અખાતને— સાબરમતી, મહી, ઢાઢર, નર્મદા, શેત્રુંજી.
બંગાળી ઉપસાગરને—ગોદાવરી, કૃષ્ણા.

સ. ૨૪] કૃષ્ણા, તાપી, ભીમા, અને તુંગભદ્રાને કઇ કઇ નદી મળે છે?

જ. ૨૪] કૃષ્ણાને—ભીમા, પંચગંગા, વારણા, તુંગભદ્રા.
તાપીને—પૂર્ણા, પાંજરા, ગીરણા.
ભીમાને—સીના, નીરા, મુળામુઠા.
તુંગભદ્રા—ઘટપ્રભા, મલપ્રભા.

સ. ૨૫] ઉત્તરમાંથી દક્ષિણમાં જનારી નદીનાં નામ લખો.

જ. ૨૫] સિંધુ, સાબરમતી, મહી, નાગમતી, રૂકમાવતી.

સ. ૨૬] દક્ષિણમાંથી ઉત્તરમાં વહેનારી નદી ગણાવો,

જ. ૨૬] મચ્છુ, આજી, ખારી, પાંજરા, ગીરણા.

સ. ૨૭] પૂર્વમાંથી પશ્ચિમમાં કઇ કઇ નદી વહે છે?

જ. ૨૭] નર્મદા, તાપી, ભાદર, શિરાવતી.

સ. ૨૮] પશ્ચિમમાંથી પૂર્વમાં કઇ કઇ નદી જાય છે?

જ. ૨૮] શેત્રુંજી, ગોદાવરી, કૃષ્ણા, ભીમા, તુંગભદ્રા, ડ્રોણ, સીના, નીરા, મુળામુઠા. ઘટપ્રભા, મલપ્રભા.

સ. ૨૯] ઇલાકામાં આવેલા ધોધ ગણાવો.

જ. ૨૯] (૧) નર્મદા નદીનો સુરપાણનો. (૨) શિરાવતી નદીનો ગેર-સપ્પાનો. (૩) ગોકાક પાસે ઘટપ્રભા નદીનો.

સ. ૩૦] નદીના વહેણ પરથી શું સમજાય? જ. ઉંચાણ, નિચાણ.

સ. ૩૧] અ, ઇલાકામાં રણ કયાં કયાં છે? બ. રણ એટલે શું.?

જ. ૩૧] अ. (૧) કચ્છની ઉત્તરે તથા પૂર્વે. (૨) સિંધમાં થરપારકરનું.
 ब. ઝાડપાન કે પાણી ન મળે એવું રેતીનું મેદાન.

સ. ૩૨] અખાત એટલે શું? મુંબઈ ઇલાકાના અખાત ગણાવો.

જ. ૩૨] સમુદ્રનો ફાંટો લાંબો વધીને જમીનમાં ગએલો હોય તે.
 (૧) કચ્છનો અખાત (૨) ખંભાતનો અખાત.

સ. ૩૩] ઇલાકામાં આવેલાં બંદરો અનુક્રમે ગણાવો.

જ. ૩૩] **કરાંચી**, લખપત, જખૌ, **માંડવી**, મુંદ્રા, તુણા, નવાનગર **દ્વારકા**, **પોરબંદર**, **નવીબંદર**. માંગરોળ, વેરાવળ, **દીવ** જાફરાબાદ. **ઘોઘા**, **ભાવનગર**, **ધોળેરા**, ખંભાત, ટંકારીઆ, **ભરૂચ**, **સુરત**, વલસાડ, દમણ, ડહાણું, માહીમ, વસઇ, **મુંબઇ**, અલીબાગ, રત્નાગિરિ, **માલવેણ** **વેંગુર્લા**, ગોવા, **કારવાડ**, કુમટે, **હોનાવર**, (મુંબઇ, કરાંચી, કારવાડ, માંડવી એ મોટાં બંદર છે.)

સ. ૩૪] ઇલાકાના દરેક ભાગનાં હવાપાણી લખો.

જ. ૩૪] સિંધ—રણ હોવાથી અને કોઇ પહાડ ન હોવાથી વરસાદ ઘણોજ ઓછો એટલે ૨ થી ૧૦ ઇંચ પડે છે. રેતાળ જમીનને લીધે અને વનસ્પતિ ઝાઝી ન હોવાથી તાપ વધારે પડે છે. આખા ઇલાકામાં જેકોબાબાદમાં સૌથી વધારે તાપ પડે છે. ગુજરાત-સિંધ કરતાં વરસાદ વધારે ને તાપ ઓછો પડે છે, ગુજરાતના ઉત્તર ભાગમાં દરીઓ ન હોવાને લીધે તેમજ રણના જેવી જમીન હોવાથી તાપ વધારે ને વરસાદ ઓછો પડે છે, અને હવા સુકી છે. મધ્ય વિભાગ-પૂર્વ તરફ વરસાદ ઓછો પડે છે એથી

હવાકોરી છે. વરસાદ વધુ પડે છે. આખા ઇલાકામાંમહાબળેશ્વ-
રમાં સૌથી વધુ વરસાદ પડે છે પીપલનેરમાં વરસાદ વધુ પડે છે.

દક્ષિણ વિભાગ–કોલાબા ને રત્નાગિરિ દરીઆ કિનારે તથા સહ્યા
દ્રિની પાસે આવેલા હોવાથી વરસાદ વધારે પડે છે. કાનડા
દરીઆ કિનારે હોવાથી ત્યાં પણ વરસાદ વધારે પડે છે.

મુંબઇ બેટ–દરીઓ પાસે હોવાથી વરસાદ વધારે ને ટાઢ તાપ ઓછાં પડેછે.

કચ્છ—ઉત્તર ભાગમાં રણ આવવાથી વરસાદ બીલકુલ પડતો નથી
ને તાપ વધારે પડે છે. મધ્યભાગમાં ડુંગર હોવાને લીધે
અને દક્ષિણ ભાગમાં દરીઓ હોવાને લીધે થોડો થોડો
વરસાદ પડે છે, અને એના મધ્ય તથા દક્ષિણ ભાગમાં
તાપ બહુ પડતો નથી.

સ. ૩૫] વધારે વરસાદ કયાં કયાં પડે?

જ. ૩૫] (૧) દરીઆ કિનારે (૨) જ્યાં પુષ્કળ જંગલો હોય ત્યાં.
(૩) પર્વત આગળ.

સ ૩૬] રણ હોય ને હવા સુકી હોય ત્યાંના હવા પાણી કેવાં હોય?

જ. ૩૬] ટાઢ તથા તાપ વધારે અને વરસાદ ઓછો.

સ. ૩૭] મુંબઇ ઇલાકાની ભૂતળ રચના અને હવાની લોકો પર શી
અસર થએલી છે?

જ. ૩૭] ૧ ગુજરાતના દક્ષિણ ભાગમાં તાપ અને ટાઢ માફકસર
પડે છે, અને જમીન ફળદ્રુપ છે: તેથી લોકો મધ્મ કદના,
ચાલાક અને મોજીલા છે. [૨] દરીઆ કાંઠાના લોક સાહસિક
ને મહેનતુ છે. [૩] ઉત્તર ગુજરાત, અને સિંધમાં ટાઢ ને
તાપ વધારે ને હવા સુકી છે, તેથી લોકો કદાવર ને મજબુત છે.

[૪] પશ્ચિમ ઘાટમાં વરસાદ વધારે પડે છે, ને જમીન ભેજવાળી તથા કાંકરીવાળી છે, તેથી લોકો ઠીંગણા, ઉદ્યોગી ને કસરીઆ છે. [૫] કાઠિઆવાડ પહાડી મુલક છે તેથી ત્યાં લોકો જબરા, ઉદ્યોગી ને કસરીઆ છે.

સ. ૩૮] મુંબઈ ઇલાકાની ભૂતળ રચના અને હવાની પાક પર શું અસર થએલી છે?

જ. ૩૮] (૧) જ્યાં જ્યાં વરસાદ વધારે પડે છે, ને જમીન ભેજવાળી છે ત્યાં ત્યાં ડાંગર થાય છે. (૨) કાળી જમીનમાં ઘઉં ને કપાસ થાય છે. (૩) વરસાદ ઓછો પડે છે ત્યાંની હવા સુકીને ગરમ છે તેથી ત્યાં, કેળાં, કેરી, નારંગી, દ્રાક્ષ, દાડમ, અંજીર, શેતુર, તરબુચ વગેરે લીલો મેવો થાય છે.

સ. ૩૯] ઉત્તર વિભાગને મધ્ય વિભાગનો મુકાબલો કરો.

જ. ૩૯]

ઉત્તર વિભાગ.	મધ્ય વિભાગ.
(૧) એક ગણો.	પોણા ત્રણ ગણો
(૨) સપાટ નીચો પ્રદેશ	ડુંગરાળો ઉચ્ચ પ્રદેશ
(૩) પશ્ચિમે અરબી સમુદ્ર	પશ્ચિમે સહ્યાદ્રિ પર્વત
(૪) હવા ભેજવાળી	હવા કોરી
(૫) ફળદ્રુપ	ઓછો ફળદ્રુપ
(૬) ગુજરાતી ભાષા	મરાઠી ભાષા
(૭) પૂર્વ તરફ તાપ ઓછો ને વરસાદ વધારે	પૂર્વ તરફ તાપ વધારે ને વરસાદ ઓછો

સ. ૪૦] ઉત્તર વિભાગ ને દક્ષિણ વિભાગનો મુકાબલો કરો.

જ. [૪૦] **ઉત્તર વિભાગ.**	**દક્ષિણ વિભાગ.**
(૧) એક ગણો	બમણો
(૨) સપાટ નીચો પ્રદેશ	ઉચ્ચ પ્રદેશ
(૩) ઘણી ખરી નદી પૂર્વમાંથી પશ્ચિમમાં વહે છે	ઘણી ખરી નદી પશ્ચિમમાંથી પૂર્વમાં વહેછે.
(૪) ગુજરાતી ભાષા	મરાઠી ને કાનડી ભાષા
(૫) પૂર્વ ભાગમાં વરસાદ ઘણો	પશ્ચિમના જિલ્લામાં વરસાદ ઘણો
(૬) હવા ભેજવાળી	પૂર્વ ભાગની હવા કોરી અને પશ્ચિમ ભાગની ભેજવાળી

સ. ૪૧] થાણા જિલ્લો ને કોલાબા જિલ્લાનો મુકાબલો કરો.

જ. ૪૧] (૧) બંને દરીઆ કિનારે આવેલા છે. (૨) બંનેમાં વરસાદ બહુ પડે છે. (૩) બંને પહાડી છે. (૪) બંનેના કિનારા પર ઘણી ખાડીઓ છે. (૫) બંનેમાં મુખ્ય પાક ડાંગરનો છે. (૬) બંનેમાં કિનારાથી સહ્યાદ્રિ તરફ જઇએ તેમ વરસાદ વધારે પડે છે.

સ. ૪૨] ઇલાકામાં જંગલો કયાં કયાં છે ને કયાં કયાં ઝાડો થાય છે?

જ. ૪૨] **સિંધના જંગલમાં** બાવળ; **ગીરનાર, પંચમહાલ તથા પૂર્વ તરફના જંગલમાં** મહુડા, સીસમ, રાયણ, સાગ ને વાંસ; **સહ્યાદ્રિના જંગલમાં** સાગ, સીસમ, ખેર ને વાંસ; **કાનડાના જંગલમાં** સુખડનાં ઝાડ થાય છે.

સ. ૪૩] ઇલાકામાં કયા કયા જનાવરો થાય છે.

જ. ૪૩] સિંધમાં ઉંટ ને ગધેડાં; ગીરનારના જંગલમાં સિંહ; (આખા હિંદુસ્તાનમાં સિંહ અહીંજ થાય છે.) ડુંગરો પર ને જંગ-

લોમાં વાઘ, દીપડા, ચિત્તા રીંછ, સાબર, ડુક્કર ને હરણ; કાઠિઆવાડ ને કચ્છના ઘોડા, ગીરની ભેંસો ને કડીના બળદ વખણાય છે.

સ. ૪૪] મુંબઇ ઇલાકામાં કુલ વસ્તી કેટલી? દેશી રાજ્યોમાં કેટલી? ગાયકવાડી રાજ્યમાં કેટલી અને અંગ્રેજી મુલકમાં કેટલી તે લખો. અને કઇ કઇ જાતની કેટકેટલી છે તે પણ લખો,

જ. ૪૪] કુલ વસ્તી પોણા ત્રણ કરોડ માણસની છે. દેશી રાજ્યોમાં ૭૦ લાખ: ગાયકવાડી રાજ્યમાં ૨૦ લાખ અને અંગ્રેજી રાજ્યમાં એક કરોડ નેવું લાખ માણસની વસ્તી છે. વસ્તીનો પોણો ભાગ હિંદુ; $\frac{3}{16}$ ભાગ **મુસલમાન**; ૭૦ હજાર **પારસી**: બે લાખ **ખ્રિસ્તી**: ૨૦ હજાર **યુરોપીયન** ને બાકીના પરચુરણ જાતના છે. જંગલના ભાગમાં ભીલ, ચોધરા, નાયકા વગેરે અનાર્ય જાતો વસે છે.

સ. ૪૫] ઇલાકામાં ક્યા ધર્મ ચાલે છે અને તેના મુખ્ય પંથ કયા કયા છે?

જ. ૪૫] (૧) **હિંદુધર્મ**-એમાં શૈવ, વૈષ્ણવ, સ્વામીનારાયણ અને રામાનંદી; (૨) **મુસલમાની**; (૩) **જૈન** એમાં શ્વેતાંબર ને દિગંબર; (૪) **જરથોસ્તી**; (૫) **ખ્રિસ્તી**.

સ. ૪૬] કયા કયા ભાગમાં કઇ કઇ ભાષા બોલાય છે?

જ. ૪૬] સિંધમાં-**સિંધી** ને **બલુચી**; કચ્છમાં-**કચ્છી**; ગુજરાતમાં **ગુજરાતી**; મહારાષ્ટ્ર ને દક્ષિણ મહારાષ્ટ્રમાં-**મરાઠી**; કાનડામાં-**કાનડી**. અંગ્રેજી ભાષા આખા ઇલાકામાં બોલાય છે. મુસલમાનો ઉર્દૂ ભાષા બોલે છે.

સ. ૪૭] ઇલાકાના મુખ્ય ધંધા તથા હુનરો લખો.

જ. ૪૭] મુખ્ય ધંધો ખેતીનો; કારીગરી કે મજુરીનો, વેપારનો, નોકરીનો, ખલાસીનો.

હુન્નર–સુતરાઉ ને રેશમી કાપડ; મીઠું; કસબ; સોનેરી ફીટ; કીનખાબ, લાકડા, ધાતુ, હાથીદાંત, સુખડ ને સોના રૂપાનું કોતરકામ; તાંબા પિત્તળનાં વાસણ; કાચ કામ.

સ. ૪૮] ઇલાકામાં કયા કયા ખનીજો કયાં કયાંથી નીકળે છે તે લખો.

જ. ૪૮] પત્થર–કાઠિઆવાડ, છડર ને અમનગર. આરસ–કાઠિઆવાડ ને આરાસુર. લોઢું–પાવાગઢ, તથા બડાંના ડુંગર અને ધારવાડ. અકીક–રાજપીપળાના ડુંગર. સોનું, રૂપું, તાંબું–ધારવાડ. ફટકડી–સિંધની પશ્ચિમનો પહાડ, કચ્છ. તાંબું, સોસું, ગંધક–સિંધની પશ્ચિમનો પહાડ. મેંગેનીઝ–પાવાગઢ ડુંગર. મીઠું–ખારાઘોડા, ધરાસણા, કોલાબા તથા દરીઆ કિનારે. સુરોખાર–પાલણપુર એજન્સિ, કચ્છ. મોતી–કચ્છના અખાતમાં નવાનગર પાસે.

સ.. ૪૯] ઇલાકાના કયા કયા ભાગમાં કઇ કઇ ખેતીની પેદાશ થાયછે?

જ. ૪૯] સિંધમાં–ઘઉં, બાજરી, જુવાર, ડાંગર, રૂ. ભરૂચજિલ્લો–કપાસ; ખેડા જિલ્લો–તમાકુ, બાજરી. પંચમહાલ જિલ્લો–મકાઇ; ભરૂચ, સુરત, ખાનદેશ, અહમદનગર, ને નાશક. જિલ્લામાં–રૂ. ભરૂચ, સુરત, ખાનદેશ' અહમદનગર, નાશક. અને પુના જિલ્લા, તથા માલમાં ઘઉં. કોકણપ્રાંત, સુરત જિલ્લો અને સિંધ પ્રાંત, ડાંગર. દરીઆ કિનારે–નાળિએરિ ને સોપારી.

સ. ૫૦] કપાસ, તમાકુ, મકાઇ, ઘઉં, ડાંગર અને તેલબીઆં કયાં કયાં થાય છે ?

જ. ૫૦] કપાસ–સિંધપ્રાંત, ભરૂચ, સુરત, ખાનદેશ, અહમદનગર ને નાશક જિલ્લામાં તમાકુ-ખેડા જિલ્લામાં. મકાઇ-પંચમહાલ જિલ્લામાં. ઘઉં–સિંધપ્રાંત, ભરૂચ, સુરત, ખાનદેશ, અહમદનગર, નાશક ને પુના જિલ્લામાં તથા ભાલમાં. ડાંગર-સિંધ, સુરત જિલ્લો તથા કોકણમાં. તેલીબીઆં-સિંધ, સાબરમતીની ઉત્તરના ભાગમાં, મધ્ય અને દક્ષિણ વિભાગમાં.

સ. ૫૧] કપાસ અને ઘઉં કેવી જમીનમાં થાય ?

જ. ૫૧] કાળી જમીનમાં.

સ. ૫૨] ડેલ્ટા એટલે શું ? અને તેમાં કયો પાક સારો થાય છે ?

જ. ૫૨] નદીના મુખ આગળનો ત્રિકોણાકાર પ્રદેશ. ડાંગરનો.

સ. ૫૩] ડાંગરનો પાક કયાં થાય ?

જ. ૫૩] (૧)·દરીઆ કિનારે, (૨) વરસાદ વધારે પડતો હોય ત્યાં. (૩) ડેલ્ટામાં.

સ. ૫૪] ઇલાકામાં કાળી જમીન કયાં કયાં છે ?

જ. ૫૪] જયાં ઘઉં ને કપાસ થાય છે, ત્યાં કાળી જમીન છે. જુઓ જવાબ ૫૦ મો.

સ. ૫૫] કઇ કઇ નદીમાંથી નહેરો કાઢેલી છે ?

જ. ૫૫] સિંધુ, સાબરમતી ને કૃષ્ણા.

સ. ૫૬] સિંધમાં વરસાદ ઓછો પડે છે છતાં પાક શાથી થતો હશે

જ. ૫૬] (૧) સિંધુમા ઉનાળામાં તથા ચોમાસામાં એમ બે વાર રેલ આવે છે તેથી. (૨) નહેરથી.

સ. ૫૭] હુન્નર માટે વખણાતાં શહેર ગણાવો.

જ. ૫૭] **સુતરાઉ કાપડ**–મુંબઇ ને અમદાવાદ. **રેશમી કાપડ**–સુરત, અમદાવાદ, નાશક, પુના. **કસબ, સોનેરી ફીટ ને કીનખાબ**–અમદાવાદ ને સુરત. **હાથીદાંત ને સુખડનું કોતરકામ**–સુરત. **સોના રૂપાનું નકશીકામ**–સિંધ ને કચ્છ. **માટીકામ**–પાટણ ને હૈદ્રાબાદ.–**કાચકામ**–કપડવંજ ને દક્ષિણ વિભાગ. **લોઢાનો સામાન**–કપડવંજ, આતરસુંબા, કુંડલા, આમોદ, શિરોઇ ને ઓરપાડ. **સાડીઓ**–અહમદનગર. **તાંબા પિત્તળનાં વાસણ**–અમદાવાદ, વીસનગર, શિહોર, પુના, નાશક.

સ. ૫૮] ઇલાકામાં મુખ્ય રેલ્વે તથા તે પરનાં મુખ્ય સ્ટેશનો લખો.

જ. ૫૮] (૧) **બોમ્બે બરોડા એન્ડ સેંટ્રલ ઇંડિઆ** (બી. બી. એન્ડ સી. આઇ) **રેલ્વે**–એ ઉત્તર વિભાગમાં છે. મુંબઇ, સુરત, ભરૂચ, વડોદરા, આણંદ, નડિઆદ, અમદાવાદ વીરમગામ ને વઢવાણ.

(૨) **ગ્રેટ ઇંડિઅન પેનિનસ્યુલા** (જી. આઇ. પી.)**રેલ્વે**–પૂર્વમાં કલકત્તા ને દક્ષિણમાં મદ્રાસ સુધી જાય છે એ મધ્ય વિભાગમાં આવેલી છે મુંબઇ, કલ્યાણ ભુશાવળ. મુંબઇ, કલ્યાણ, પુના, ધોંડ, સોલાપુર.

(૩) **સધર્ન મરાઠા** (એમ. એમ.) **રેલ્વે**– એ દક્ષિણ વિભાગમાં આવેલી છે. પુના, મીરજ, બેલગામ, ધારવાડ, ને હુબલી.

(૪) **સિંધ પંજાબ, નોર્થ વેસ્ટર્ન અને જોધપુર બીકાનેર રેલ્વે** એ સિંધ વિભાગમાં આવેલી છે.

એ ઉપરાંત ગુજરાતમાં ૨૭ નાની નાની શાખા રેલ્વે છે.

સ. ૫૯] વઢવાણથી મુંબઇ જતાં કયાં કયાં મોટાં સ્ટેશનો તથા નદીઓ આવે ?

જ. ૫૯] **સ્ટેશનો**-વીરમગામ, અમદાવાદ, નડિઆદ, આણંદ, વડોદરા, ભરૂચ, સુરત, નવસારી, વલસાડ, દમણ, ડહાણું, પાલગઢ, વસઇ, માહીમ ને મુંબઈ.

નદીઓ-સાબરમતી, મહી, નર્મદા, તાપી, પૂર્ણા, દમણ-ગંગા ને વસાઇની ખાડી.

સ. ૬૦] મુંબઇથી કરાંચી જળમાર્ગે જતાં કયાં કયાં બંદરો આવે અને રેલ્વે જતાં કયાં કયાં સ્ટેશનો આવે તે લખો.

જ. ૬૦] જળમાર્ગે-મુંબઇ, સાષ્ટી, માહીમ, વસઈ, દમણ,ભાવનગર, જાફરાબાદ, દીવ, વેરાવળ, પોરબંદર, દ્વારકા, માંડવી ને કરાંચી બંદર,

રેલ્વે માર્ગે-મુંબઇ, સુરત, વડોદરા, આણંદ, અમદાવાદ પાલણપુર, આબુ, મારવાડ જંકશન, લુણી, હૈદ્રાબાદ, કોટ્રી, કરાંચી સ્ટેશન.

સ. ૬૧] ઇલાકામાં આવેલી મોટી પાકી સડકના રસ્તા કયાં થઇ કયાં જાય છે ને તે રસ્તે કયાં કયાં મોટાં ગામો આવે તે લખો.

જ. ૬૧] (૧) **સુરતથી નંદરબાર**-બારડોલી, નવાપરા, નંદરબાર,
(૨) **સુરતથી** નાશક-વલસાડ, ધરમપુર, પેંઠ, નાશક.
(૩) **અમદાવાદથી નગરપારકર**-પાલણપુર, ડીસા, થરાદ, નગરપારકર.
(૪) **વડોદરેથી રતલામ**-ચાંપાનેર, ગોધરા, દાહોદ, રતલામ

સ. ૬૨] ઇલાકામાંથી પરદેશ જતી ચીજોનાં નામ લખો.

જ. ૬૨] સુતરાઉ કાપડ, રૂ, અનાજ, તેલીબીઆં, ચામડાં, હાડકાં, શણુ, લાખ, ગુંદર, ગળી.

સ. ૬૩] પરદેશથી કયો કયો માલ આવે છે ?

જ. ૬૩] લોઢાનો સામાન, સંચાઓ, ખાંડ, સુતરાઉ રેશમી ને ઊનનું કાપડ, કેરોસીન, કોલસા, કાચ, દવા, દારૂ, ફરનીચર, કાગળ, રમકડાં.

સ. ૬૪] ઇલાકામાંના મુખ્ય બેટો ગણાવો.

જ. ૬૪] મુંબઈ, ઘારાપુરી, સાષ્ટી, વસઇ, પીરમ, દીવ, શંખોદ્ધાર, પેરિમ, સોકોટ્રા.

સ. ૬૫] (૧) દ્વીપકલ્પની વ્યાખ્યા લખો. (૨) ઇલાકામાં કયો દ્વીપકલ્પ છે ?

જ. ૬૫] (૧) જેની ત્રણ બાજુ પાણી ને એક બાજુ જમીન હોય તે. (૨) કાઠિઆવાડ.

સ. ૬૬] અ ભૂશિર એટલે શું ? બ ઇલાકામાં આવેલી ભૂશિરો ગણાવો અને તે કયાં આવી છે તે લખો.

જ. ૬૬] (અ) જમીનની અણી લાંબી થઇને સમુદ્રમાં ગએલી હોય તે. (બ) સિંધમાં-માંઝ; દ્વારકા પાસે-જગતપોઇંટ; કાઠિઆવાડની દક્ષિણે-દીવ; ગોવા પાસે-કેપરામાસ.

સ. ૬૭] ઇલાકામાંનાં સરોવર ગણાવો.

જ. ૬૭] સિંધમાં-મંચર એમાં જુદા જુદા રંગનાં માછલાં થાય છે. આબુ પર નખીતળાવ. ધંધુકામાં-નળ સરોવર એ ખારૂં છે. વીરમગામમાં-મુનસર. ધોળકામાં-મલાવ. અમદાવાદમાં-કાંકરીઉં. મુંબઇમાં-તાનસા, વિહાર ને તુળશી

સ. ૬૮] પ્રાંતવાર જાત્રાનાં ઠેકાણાં લખો.

જ. ૬૮] સિંધમાં-હિંગળાજ. કચ્છમાં-નારાયણસર, કોટેશ્વર, માતાનો મઠ. ગુજરાતમાં-દ્વારકા, શંખોદ્ધાર, પ્રભાસપાટણ (સોમનાથ પાટણ) અંબાજી, બહુચરાજી, સામળાજી, ખેડબ્રહ્મા, સિદ્ધપુર, ઉંઝા, ચેડા, વડતાલ, ડાકોર, પાવાગઢ, ચાંદોદ, તલરા, ભાડભુત. શુકલતીર્થ, બહુચ્રાન, કુંતા એ હિંદુના. ઉદવાડા પારસીનું, પેટલાદ ને વીરપુર એ મુસલમાનનું. ગીરનાર, આબુ, પાલિતાણા એ જૈનનાં. મહારાષ્ટ્રમાં-મધ્ય વિભાગમાં-નાશક ત્ર્યંબક, પંઢરપુર. દક્ષિણ વિભાગમાં-ગોકર્ણ.

સ. ૬૯] ઉના પાણીના કુંડ કયા કયા છે ને તે કયાં છે?

જ. ૬૯] કપડવંજ પાસે-લસુંદ્રા. ગોધરા પાસે ટુવા. વાંસદા પાસે-દેવકીઉનાઇ. ગીર પર્વત મધ્યે-તુળશીશ્યામ. રત્નાગીરી જિલ્લામાં-ખેડ, દાપોલી, સંગમેશ્વર, રાજાપુર.

સ. ૭૦] ઇલાકામાં કઇ કઇ સાત નદીઓનો સંગમ થાય છે અને અને તે કયાં આગળ થાય છે. ?

જ. ૭૦] સાબરમતી, હાથમતી, વાત્રક, ખારી, મેશ્વો, શેઢી ને માજમ એ સાતે નદીઓનો સંગમ અમદાવાદ જિલ્લામાં વૌઠા આગળ થાય છે,

સ. ૭૧] સમુદ્ર કાંઠાના લોકોને કયારે અને કયા કયા લાભ મળે ?

જ. ૭૧] સારા બંદરો બનાવવાને દરીઓ ખાંચા ખાંચાવાળો હોય તો લાભ વધારે મળે. (૧) વેપાર માટે બીજા દેશમાં સહેલાઇથી જઇ શકાય. (૨) વેપાર ઘણો કરી શકાય. (૩)માલ

મંગાવવા મોકલવામાં ફાયદો થાય. (૪) બંદર રસ્તે આવતી ચીજો સસ્તી પડે. (૫) સમધાત હવાનો લાભ મળે.

સ. ૭૨] अ દીવાદાંડી એટલે શું ? ब મુંબઈથી કરાંચી જતાં ક્યાં ક્યાં દીવાદાંડી આવે છે ?

જ. ૭૨] अ વહાણને દરિઆમાંના ખડક સાથે અથડાતા બચાવવા માટે ઉભો કરેલો ચણતરનો થાંભલો જેમાં રાતે દીવો મૂકવામાં આવે છે તે.

ब કોલાબા, વસઇ, દમણ, હજીરો, નર્મદાનું બારૂં, પીરમ, ઘોઘા, ભાવનગર, જાફરાબાદ, વેરાવળ, પોરબંદર, દ્વારકા, માંડવી,

સ. ૭૩] લશ્કરની છાવણીઓ વિભાગવાર ગણાવો.

જ. ૭૩] સિંધ વિભાગમાં-જેકોકાબાદ, કરાંચી. કચ્છમાં-ભૂજ. ગુજરાતમાં-રાજકોટ, વઢવાણ, અમદાવાદ, ડીસા, વડોદરા. મધ્ય વિભાગમાં -નસીરાબાદ, ખડકી, અહમદનગર, સતારા. દક્ષિણ વિભાગમાં-બેલગામ. મુંબઈ બેટમાં-મુંબઈ.

સ. ૭૪] ઇલાકામાંના ઐતિહાસિક સ્થળો લખો.

જ. ૭૪] ઠઠ્ઠા, અમદાવાદ, વડનગર, વડોદરા, અહમદનગર, ખર્ડા, ખડકી, તાલીકોટ.

સ. ૭૫] ઇલાકામાંની ખાસ જોવા લાયક જગાઓ લખો.

જ. ૭૫] કનેરી, અંધેરી, ધારાપુરી, પાંડુ ને કાર્લીની ગુફાઓ; કબીરવડ; સુરપાણ, ગેરસપ્પા ને ઘટપ્રભાના ધોધ; ગીરનારનો ડુંગર; લસુંદ્રા, તુવા, તુળશીશ્યામ, દાપોલી, ખેડ, સંગમેશ્વર અને રાજાપુરના ઉનાં પાણીનાં કુંડો; રૂદ્રમાળનું ખંડેર;

સરખેજનો રોજો; ડભોઈનો કિલ્લો, વિજાપુરનો ઘુમટ.

સ. ૭૬] પત્થરની કોતરણીની પ્રખ્યાત ઇમારતો ગણુવો.

જ. ૭૬] આબુ, આરાસુર ને શેત્રુંજાનાં દહેરાં; ડભોઇનો કિલ્લો; અમદાવાદની જુમામસીદ તથા શાહઆલમનો રોજો.

સ. ૭૭] ઇલાકામાં આવેલાં રૂનાં વેપારના મથક લખો.

જ. ૭૭] કરાંચી, ભાવનગર, ધોલેરા, રાધનપુર, ભરૂચ, સુરત, મુંબઇ, ધુળીઆ, નંદરબાર, જળગામ, ભુશાવળ, નાશક, અહમદનગર, સોલાપુર, બીજાપુર, બેલગામ, ધારવાડ. કારવાર, રત્નાગીરી, કોલ્હાપુર.

સ. ૭૮] કયા કયા શહેરમાં કાપડ વણવાની મીલો છે?

જ. ૭૮] મુંબઇ, અમદાવાદ, કરાંચી, વડોદરા, સુરત, ભરૂચ, શોલાપુર, ભાવનગર, પુના.

સ. ૭૯] ઇલાકાનો રાજવહીવટ સમજાવો.

જ. ૭૯] કલેકટરોના ઉપરી કમીશનર છે. આ ઇલાકામાં પાંચ વિભાગ છે અને તે દરેક વિભાગના ઉપરી કમીશનર છે. પાંચ કમિશનરોના ઉપરી અધિકારી હાલના ગવર્નર સાહેબ સર લેસ્લી વીલસન છે; અને તે આખા ઇલાકાની દેખરેખ રાખે છે. ગવર્નરની નીમણુક નામદાર શહેનશાહ પાંચમા જ્યોર્જના હુકમથી થાય છે, અને તે પાંચ વરસ સુધી ચાલે છે. એમને રાજકારભારમાં મદદ કરવા બે મંડળ છે. એક ઇલાકાનો કારભાર કરનારૂં ને બીજું કાયદા બાંધનારૂં. કારભાર ચલાવનાર મંડળમાં ગવનર સાહેબ સાથે ચાર સભાસદ હોય છે. એ મંડળ મુંબઇ સરકારને નામે ઓળખાય છે. તેમના હાથ નીચે જુદાં જુદાં ખાતાનું

કામ કરનાર પાંચ મંત્રીઓ છે. તે દરેક પાસે એક કે વધારે ખાતાનું કામ હોય છે.

ન્યાયખાતાનો વહીવટ મુબઈની હાઈકોર્ટ (મોટી અદાલત)ના હાથમાં છે. તે ગવર્નરથી સ્વતંત્ર છે, અને મુન્સફો વગેરે ન્યાયખાતાના તમામ આધિકારીઓ પર તેની સત્તા છે. પોલીસ ખાતાના વડા અધિકારી પોલીસ ઇન્સપેકટર જનરલ છે. તેમના તાબામાં દરેક જિલ્લામાં પોલીસ સુપરિન્ટેન્ડન્ટ છે. કેળવણી ખાતાના વડા અધિકારી ડિરેકટર સાહેબ છે. તેમના હાથ નીચે દરેક વિભાગમાં એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેકટર, અને જિલ્લામાં ડેપ્યુટી એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેકટર છે. એ સિવાય બાંધકામ, જંગલ, ખેતીવાડી, સુખાકારી, પોસ્ટ અને તાર વગેરે ખાતાં છે.

સ. ૮૦] દેશી રાજ્યોપર દેખરેખ રાખવાની શી ગોઠવણ છે?

જ ૮૦] દેશી રાજ્યોના બે વિભાગ છે. એક હિંદી સરકારના તાબા હેઠળનો અને બીજો મુંબઈ સરકારની દેખરેખ નીચેનો. મુંબઈ સરકારની દેખરેખ નીચેનાં દેશી રાજ્યના બે ભાગ છે. (૧) મુંબઇ સરકારની ખુદ દેખરેખ નીચેનો. (૨) કમિશનરની દેખરેખ નીચેનો. કચ્છ, અને કોલ્હાપુર મુંબઈ સરકારની દેખરેખ નીચે છે. કમિશનરની દેખરેખ નીચેના રાજ્યોમાં એજન્સિ મોટી હોય તો જુદો પોલિટિકલ એજન્ટ રહે છે, અને જો એજન્સિ નાની હોય તો પાસેના જિલ્લાનો કલેકટર તે એજન્સિના પોલિટિકલ એજંટ કહેવાય છે. ગાયકવાડનું રાજ્ય તથા કાઠિઆવાડ એજન્સિ વાઈસ

રોયની દેખરેખ નીચે છે; ને તેમના તરફથી વડોદરા
રેસિડંટ રહે છે. અને રાજકોટમાં એજંટ ટુ ધ ગવર્નર
જનરલ રહે છે પાલણપુર અને મહીકાંઠા મોટી એજન્સિ
છે તેથી ત્યાં જુદા પોલીટિકલ એજન્ટ નીમેલા છે. બાકી
એજન્સિ અને સંસ્થાનોમાં પાસેના જીલ્લાના કલેક્ટ
પોલિટિકલ એજંટો છે.

સ. ૮૧] પોલિટિકલ એજંટનાં કામ ગણાવો.

જ. ૮૧] (૧) રાજાઓ રાજ્યમાં સારો બંદોબસ્ત રાખે છે કે ન
તેની દેખરેખ રાખવી. (૨) રાજાઓને રાજકાજમાં સલ
આપવી. (૩) રાજા રજવાડામાંથી ખંડણી વસુલ
ગાયકવાડ કે બીજા જે રાજાઓને ભરવાની હોય તેને ભર
(૪) કોઇ રાજા, ઠાકોર, નવાબ, વગેરે બાળકુંવર મૂ
મરી ગયો હોય તો તે સંસ્થાનનું કામ સંભાળી લેવું
બાળકુંવરને કેળવણી આપવી.

સ. ૮૨] अ. મુંબઇ ઇલાકામાં કેટલી તરેહનાં રાજ્યો છે ?
ब. ને તે કયા કય ?

જ. ૮૨] अ. ત્રણ તરેહનાં. ब. અંગ્રેજ સરકારનો ખાલસા મુ
(જિલ્લા) (૨) દેશી ખંડીઆ રાજ્યો, (૩) ફીરંગ
પરદેશી સ્વતંત્ર સંસ્થાનો.

સ. ૮૩] ખુદ ગવર્નર સાહેબની દેખરેખ નીચે કયા કયા રાજ્યો

જ. ૮૩] કચ્છ, અને કોલ્હાપુર.

સ. ૮૪] अ ઇલાકામાં મોટામાં મોટું દેશી રાજ્ય કયું છે ? ब
અંગ્રેજ સરકાર તરફથી ત્યાં કયો અધિકારી રહે છે

જ. ૮૪] अ ગાયકવાડ સરકારનું

ब વાઇસરોય તરફથી રેસિડંટ વડોદરામાં રહે છે.

સ. ૮૫] પાલણપુર તથા મહીકાંઠા એજન્સિઓ કમિશનરના તાબામાં સંપૂર્ણ છે કે નહિ?

જ. ૮૫] એ એજન્સિઓના પોલિટિકલ એજન્ટો કેટલુંક કામકાજ ગવર્નર સાહેબ જોડે બારોબાર કરે છે. તેથી સંપૂર્ણ તાબામાં નથી.

સ. ૮૬] મરેઠી રાજ્યો લખો.

જ. ૮૬] વડોદરા, કોલ્હાપુર, સાવંતવાડી, અક્કલકોટ, જત, ડફળાપુર, મુધોળ.

સ. ૮૭] ઇલાકામાં રજપુત રાજ્ય કયાં કયાં છે?

જ. ૮૭] કચ્છ, નવાનગર, ભાવનગર, ધ્રાંગધ્રા, મોરબી, વાંકાનેર, પાલિતાણા, ધ્રોળ, લીમડી, રાજકોટ, ગોંડળ, વઢવાણ. પોરબંદર, રાજપીપળા, છોટાઉદેપુર, બારીઆ, લુણાવાડા, સુંથ, ધરમપુર, વાંસદા,

સ. ૮૮] મુસલમાની રાજ્ય કયાં કયાં છે?

જ. ૮૮] ખૈરપુર, જુનાગઢ, બાટવા, બળાશુા, પાલણપુર, રાધનપુર, વરાહી, તેરવાડા, વાડાશિનોર, ખંભાત, સચીન, સાવનુર. જાફરાબાદ ને જંજીરા હબસી મુસલમાનનાં છે.

સ. ૮૯] ઇલાકામાં પોર્ટુગીઝના પરદેશી સ્વતંત્ર સંસ્થાન કયાં છે?

જ. ૮૯] ગોવા, દમણ ને દીવ.

સ. ૯૦] ભીલ ને કોળી રાજ્ય લખો.

જ. ૯૦] ભીલના ડાંગ ને સુલગાણાનો મુલક. કે.ળીના પાલણપુર એજન્સિમાં ભાભર ને કાંકેજ, જવાર

પ્ર. ૯૧] ઉત્તર વિભાગના જિલ્લા તથા મુખ્ય શહેરો, એજન્સિઓ અને સંસ્થાનો મુખ્ય રાજ્યો સાથે લખો.

જ. ૯૧] જિલ્લા. (ખાલસા મુલક)	**મુખ્ય શહેરો.**
૧. થાણા જિલ્લો.	**થાણા**, વાંદરા, વસઇ, બોરીવલી કલ્યાણ.
૨. સુરત જિલ્લો.	**સુરત**, વલસાડ, ડુમસ, ઉદવાડા, હજીરા, બહુધાન, રાંદેર.
૩. ભરૂચ જિલ્લો.	**ભરૂચ**, અંકલેશ્વર, ભાડભુત, શુકલતીર્થ.
૪. ખેડા જિલ્લો.	**ખેડા**, કપડવંજ, ડાકોર, નડિઆદ, વડતાલ, મહેમદાવાદ, આણંદ.
૫. પંચમહાલ જિલ્લો.	**ગોધરા**, હાલોલ, દાહોદ, ચાંપાનેર.
૬. અમદાવાદ જિલ્લો	**અમદાવાદ**, વીરમગામ, ખારઘોડા, ધોળકા, ઘોઘા.

દેશી રાજ્યો.	**મુખ્ય રાજ્યો.**
૭. કાઠિઆવાડ એજન્સિ	**નવાનગર, મોરબી, ગોંડળ**, વાંકાનેર, ધ્રોળ, રાજકોટ, (હાલાર પ્રાંતમાં) **ધ્રાંગધ્રા**, વઢવાણ, લીમડી; (ઝાલાવાડ પ્રાંતમાં) **ભાવનગર**, પાલિતાણા, (ગોહીલવાડ પ્રાંતમાં) **જુનાગઢ, પોરબંદર, જાફરાબાદ**: (સોરઠ પ્રાંતમાં,) દીવ એમાં પોર્ટુગીઝનું સ્વતંત્ર રાજ્ય છે.

૮. **પાલણપુર એજન્સિ**	**પાલણપુર**, રાધનપુર, વાવ, થરાદ,
૯. **મહીકાંઠા એજન્સિ**	ઇડર, દાંતા, પેથાપુર, વડાળી, ભાલુસણા.
૧૦. **રેવાકાંઠા એજન્સિ**	**રાજપીપળા**, છોટાઉદેપુર, બારીઆ, લુણાવાડા, સુંથ, વાડાશિનોર.
૧૧. **સુરત એજન્સિ**	સચીન, ધરમપુર, વાંસદા, ડાંગ.
૧૨. **ખંભાત સંસ્થાન**	ખંભાત.
૧૩. **જવાર સંસ્થાન**	જવાર.
૧૪. **ગાયકવાડનો મુલક**	**વડોદરા.**

ટીપઃ—ઉપરના ૧૪ ભાગમાંથી કાઠિઆવાડ એજન્સિ અને ગાયવાડનો મુલક બાદ કરતાં બાકીનો ઉત્તર વિભાગ કહેવાયછે. અને એ ૧૪ ભાગમાંથી થાણા જિલ્લો અને જવાર સંસ્થાન બાદ કરતાં બાકીનો ગુજરાત કહેવાય છે.

સ. ઉત્તર વિભાગના ભાગ ગણાવો. ગુજરાતના ભાગ ગણાવો.
જ. ૮૧ માની ટીપ જુઓ.

સ. ૯૨] ઉત્તર વિભાગની વસ્તી, વિસ્તાર પર્વત, નદી, અખાત, બેટ, દ્વીપકલ્પ, ભૂશિર, બંદર, હવા ખાવાનાં ઠેકાણાં, જાત્રાનાં ઠેકાણાં, જોવાલાયક જગાઓ, ખેતીની પેદાશ, જંગલની પેદાશ, ખનીજ પેદાશ, આયાત, નિકાસ અને મોટાં જંકશન લખો.

જ. ૯૨] **વસ્તી**–૩૬ લાખ માણસની છે. **વિસ્તાર**-૧૩ હજાર ચોરસ માઇલ છે;
પર્વત–સાતપુડા, પાવાગઢ, ગીરનાર, શેત્રુંજો, આબુ, આરાસુર
નદીઓ–બનારસ, સરસ્વતી, સાબરમતી, મહી, નર્મદા. તાપી, ભાદર.

અખાત–કચ્છનો ને ખંભાતનો. **બેટ**–દીવ, પીરમ.

દ્વીપકલ્પ–કાઠિઆવાડ. **ભૂશિર**–જગત પોઈંટ.

બંદર–દ્વારકા, પોરબંદર, દીવ, ભાવનગર. ઘોઘા, ખંભાત, ભરૂચ, સુરત, દમણ.

હવા ખાવાનાં ઠેકાણાં–ડુમસ, હજીરો, તીથલ, બાલાચડી, ગોપનાથ.

જાત્રાનાં ઠેકાણાં–શંખોદ્ધાર, દ્વારકા, સોમનાથ પાટણ, ગીરનાર, શેત્રુંજો, સિદ્ધપુર, પાવાગઢ, ડાકોર, વડતાલ, ચાંદોદ શુકલતીર્થ, બહુચરાજી(?), કુંભા, ઉદવાડા.

જોવા લાયક જગાઓ–કબીરવડ, ગીરનાર, સોમનાથ પાટણ, લસુંદ્રા, તુવા ને ઉનાઇમાં કુંડ, રૂદ્રમાળ, ડભોઇનો કિલ્લો, જુમામસીદ ને સરખેજનો રોજો.

ખેતીની પેદાશ–ઘઉં, બાજરી, કપાસ, ડાંગર, જુવાર, તેલીબીઆં, કઠોળ.

જંગલની પેદાશ–ઇમારતી લાકડું (સાગ, સીસમ ખેર) વાંસ, બાવળ, લાખ, મધ.

ખનીજ પેદાશ–આરસ, પથરા, અકીક, લોઢું, સીસું, મેંગેનીઝ, મીઠું, સુરોખાર,

આયાત–સોનું, રૂપું, લોઢાનો સામાન, સંચાઓ, કાપડ, ખાંડ, કાચ, કેરોસીન, રંગ, દવા, દારૂ, કોયલા, ફરનીચર, રમકડાં, કાગળ.

નિકાસ–સુતર, સુતરાઉ ને રેશમી કાપડ, કીનખાબ તેલીબીઆં, અનાજ, મીઠું,

મોટાં જંકશનો–સુરત, વડોદરા, આણંદ, અમદાવાદ, વીરમગામ, વઢવાણ, રાજકોટ, ધોળા, જેતલસર, મહેસાણા.
ટીપઃ—ગાયકવાડનું રાજ્ય વાઇસરાયની દેખરેખ નીચે છે ને તેમના તરફથી વડોદરામાં રેસિડંટ રહે છે. એ મુંબઇ ઇલાકામાં મોટામાં મોટું દેશી રાજ્ય છે. કાઠિઆવાડ એજન્સિ પણ વાઇસરોય સાહેબના તાબામાં છે ને તેમના તરફથી રાજકોટમાં એજંટ ટુ ધ ગવર્નર જનરલ રહે છે. એમના હાથ નીચે ચાર પોલીટિકલ એજંટો છે. ઉત્તર વિભાગના ઉપરી અધિકારી કમિશનર છે ને તેઓ અમદાવાદમાં રહે છે.

સ. ૯૩] ઉત્તર વિભાગના જિલ્લાઓના તાલુકા લખો.

જ. ૯૩] **૧. સુરત જિલ્લો**–૧. ચોર્યાસી. ૨. ઓરપાડ. ૩. માંડવી. ૪. બારડોલી. ૫. જલાલપોર. ૬. ચીખલી. ૭. વલસાડ. ૮. પારડી. વાલોડ પેટામહાલ છે.

૨ ભરૂચ જિલ્લો–૧. ભરૂચ. ૨. અંકલેશ્વર. ૩. વાગરા. ૪. આમોદ. ૫, જંબુસર. હાંસોટ પેટામહાલ છે.

૩. ખેડા જિલ્લો–૧ કપડવંજ. ૨. ઠાસરા ૩ આણંદ ૪ નડિઆદ. ૫. મેમદાવાદ. ૬. માતર. ૭. બોરસદ.

૪ પંચમહાલ જિલ્લો–૧ ગોધરા ૨. દાહોદ ૩. કલોલ. હાલોલ ને ઝાલોદ એ બે પેટા મહાલ છે.

૫. અમદાવાદ જિલ્લો–૧ ઉત્તર દસક્રોઇ. ૨. દક્ષિણ દસક્રોઇ. ૩ વીરમગામ. ૪ પ્રાંતીજ. ૫ ધોળકા, ૬ ધંધુક મોડાસા સાણંદ ને ઘોઘા એ ત્રણ પેટામહાલ છે.

૬ થાણા જિલ્લો–૧ ડહાણું ૨. માહીમ. ૩. વસઇ.

૪. સાષ્ટી. ૫. ભોંવડી. એ દરીઆ કિનારે છે. ૬ વાડે ૭, શાહપુર. ૮.મુરવાડ.૮ કલ્યાણ એ અંદરના ભાગમાં છે.

સ. ૯૪] ગુજરાતના મુખ્ય શહેરો વસ્તીના પ્રમાણમાં પ્રખ્યાતિ સાથે લખો.

જ. ૯૪] **અમદાવાદ**-ઇ. સ. ૧૪૧૨માં અહમદશાહે સાબરમતીને કાંઠે વસાવ્યું. મુસલમાનની રાજધાની હતી, હાલ ઉત્તર વિભાગની રાજધાની, શહેર તથા મોટું રેલ્વે જંકશન છે. લશ્કરની છાવણી છે. ધોતી જોડા. રેશમી કાપડ. કીનખાબ તથા મરકી વખણાય છે.

સુરત-તાપી નદીને ડાબે કાંઠે જિલ્લાનું મુખ્ય શહેર તથા બંદર છે. સુરજ નામની રામજણી પરથી સુરત નામ પડ્યું. અંગ્રેજોએ ઇ. સ. ૧૬૧૨ માં પહેલ વહેલી કોઠી અહીં કરી હતી. રેશમી કાપડ, કીનખાબ, લાકડાં સુખડ તથા હાથીદાંતનું કોતરકામ, બરફી, જમણ ને પાપડી વખણાય છે.

વડોદરા-વિશ્વામિત્રી નદીને કાંઠે ગાયકવાડની રાજધાનીનું શહેર છે, એનું જુનું નામ ચંદનાવતી હતું. રેલવેનું મોટું જંકશન છે. કાૅલેજ, ન્યાયમંદિર, રાજાના મહેલો, સંગ્રહસ્થાન તથા બાગ જેવા લાયક છે. રેસિડંટનું રહેઠાણ છે. અહીં લશ્કરની છાવણી છે પરવળ, પાન ને ચેવડો વખણાય છે.

ભાવનગર-ભાવસિંહે ૧૭૪૨ માં વસાવ્યું હતું. મોટું બંદર, શહેર તથા રૂના વેપારનું મથક છે.

નવાનગર-એનું બીજું નામ જામનગર છે. કંકુ, રેશમી તથા કસબી ભરતકામને માટે પ્રખ્યાત છે. એની પાસેના દરીઆમાંથી મોતી નીકળે છે.

ભરૂચ-ભ્રગુઋષિ પરથી એ નામ પડ્યું છે. નર્મદા કાંઠે બંદર તથા રૂના વેપારનું મથક છે. સુજની તથા ગુંદરપાક વખણાય છે.

જુનાગઢ-એમાં જુનો કિલ્લો છે. એમાં મુસલમાની રાજ્ય છે.

રાજકોટ-આજી નદીને કાંઠે છે. કાઠિઆવાડના એજંટ ટુ ધ ગવર્નર જનરલ અહીં રહે છે. એમાં રાજકુમાર કોલેજ તથા લશ્કરની છાવણી છે.

પાટણ-સરસ્વતી નદીને કાંઠે ઈ. સ. ૭૪૬ માં વનરાજે વસાવ્યું હતું. ગુજરાતની રાજધાની હતું. પટોળા, માટીનાં વાસણ તથા સુડી વખણાય છે.

ખંભાત-મહી નદીના મુખ આગળ બંદર છે. એનું બીજું નામ સ્તંભાવતી છે. એમાં મુસલમાની રાજ્ય છે. અકીક કામ તથા સુતરફેણી વખણાય છે.

નડિઆદ-ખેડા જિલ્લામાં મોટું શહેર તથા વેપારી મથક છે. અહીંથી ગુજરાત રેલવેની એક ગાડી કપડવંજ જાય છે.

પોરબંદર-કાઠિઆવાડમાં દરીઆકાંઠે બંદર છે. એનું બીજું નામ સુદામાપુરી છે. પત્થર તથા ઘી માટે પ્રખ્યાત છે.

બાંદરા-એ થાણા જિલ્લામાં શહેર છે.

ગોધરા-પંચમહાલ જિલ્લાનું મુખ્ય શહેર છે.

નવસારી-એમાં પારસીની વસ્તી વધારે છે. એમાં ગાયકવાડનું રાજ છે. અહીંનો ગોળ વખણાય છે.

વીરમગામ-રૂના વેપારનું મથક છે. મીનળદેવીએ બંધાવેલું મુનસર તળાવ એમાં છે.

પાલણપુર-પહ્લાલણસિંહે વસાવ્યું હતું. એમાં મુસલમાની રાજ છે. પાલણપુર એજન્સિના પોલિટિકલ એજંટનું રહેઠાણ છે.

વીસનગર-વીસનગરા નાગરનું મૂળ સ્થાન છે. હળદર વખણાય છે.

વલસાડ-ઓરંગા નદીને કાંઠે બંદર છે. ગોળ ને શેરડી વખણાય છે. અહીંથી ઇમારતી લાકડાં, અનાજ, ગોળ ને ઈંટ બહારગામ જાય છે.

થાણા-જિલ્લાનું મુખ્ય શહેર સાષ્ટી બેટમાં છે.

વઢવાણ-ભોગવો નદીને કાંઠે છે. અહીં રાણકદેવી સતી થઇ હતી. લશ્કરની છાવણી તથા ગરાસીઆ સ્કુલ છે.

ગોંડળ-એમાં ગરાસીઆ સ્કુલ છે.

સિદ્ધપુર-સરસ્વતી નદીને કાંઠે જાત્રાનું ઠેકાણું છે. એમાં માતું શ્રાદ્ધ થાય છે. સિદ્ધરાજે રૂદ્રમાળ પુરો કરાવ્યો તેની યાદગીરીમાં એ નામ પાડ્યું. એનું જુનું નામ શ્રી સ્થળ છે.

મોરબી-મચ્છુ નદીને કાંઠે છે.

ધ્રાંગધ્રા-ફલકુ નદીને કાંઠે શહેર છે. પત્થરનો સામાન વખણાય છે.

ડભોઇ-ડભોઇ ઇજનેર પરથી એ નામ પડ્યું. કિલ્લો જોવા જેવો છે. એ રેલ્વે જંકશન છે.

વડનગર-ઐતિહાસિક શહેર છે. વડનગરા નાગરનું મૂળ સ્થાન છે.

ધોળકા-દાડમ ને સૂંઠ વખણાય છે. મીનળદેવીએ બંધાવેલું મલાવ તળાવ અહીં છે.

કપડવંજ-મહોર નદીને કાંઠે કાચ ને સાબુ માટે પ્રખ્યાત છે. નડિયાદથી અહીં સુધી રેલ્વે છે. **કડી**-ગાદ વખણાય છે.

કલ્યાણ-ઘણું જુનું શહેર છે. અહીંથી જી. આઈ. પી. રેલ્વેનો એક ફાંટો નાશક જાય છે. ને બીજો ભુશાવળ જાય છે. **રાધનપુર**-રૂના વેપારનું મથક છે. **અંકલેશ્વર**-અહીંથી નાંદોદ એક ગાડી જાય છે. નાંદોદથી લાકડાં, વાંસ, તથા જંગલની પેદાશ અહીં આવે છે. **રાજપીપળા-(નાંદોદ)**-રાજપીપળા સંસ્થાનનું મુખ્ય શહેર છે.

લીમડી-સુડી વખણાય છે.

આણંદ-મોટું રેલવે જંકશન છે. અહીંથી એક ગાડી ખંભાત તથા એક ગોધરા જાય છે.

વસાઈ-પાન, શેરડી ને કેળાં વખણાય છે.

દાહોદ-ઔરંગજેબની જન્મભૂમિ છે. માળવા ને ગુજરાતની હદ અહીં મળતી હતી તેથી દોહદ કહેવાતું હતું. **મહેસાણા**-રેલવે જંકશન છે. **વાડાશિનોર**-એમાં મુસલમાની રાજ્ય છે. **ડાકોર**-હિંદુઓનું મોટું જાત્રાનું ઠેકાણું છે. **ડીસા**-પાલણપુર એજંસિમાં છે એમાં લશ્કરની છાવણી છે. **મહેમદાવાદ**-મહમદ બેગડાએ વસાવ્યું હતું. એમાં ભમરીઓ કુવો છે. **ઇડર**-મહીકાંઠા એજન્સિમાં મોટું દેશી રાજ્ય છે. **અમનગર**-એ અહમદશાહે હાથમતીને કાંઠે વસાવ્યું હતું. એને હાલ હિંમતનગર કહે છે એની પાસે પથરાની ખાણો છે. **બારીઆ**-રેવાકાંઠા એજન્સિમાં દેશી રાજ્ય છે. **ધરમપુર**-એનું જુનું નામ રામનગર હતું. **છોટાઉદેપુર**-રેવાકાંઠા એજન્સિમાં દેશી રાજ્ય છે. **લુણાવાડા**-લુણેશ્વર મહાદેવ પરથી એ નામ પડ્યું. **વાંસદા**-સુરત એજન્સિમાં છે. **દ્વારકા**-હિંદુઓનું મોટું જાત્રાનું સ્થળ તથા બંદર છે. એમા ગાયકવાડનું રાજ્ય છે.

સ. ૯૫] ઉત્તર વિભાગના જિલ્લા, વિસ્તાર, વસ્તી, પર્વત, નદી.

જિલ્લાનું નામ	વિસ્તાર.	વસ્તી.	પર્વત	નદી.
૧–સુરત જિલ્લો	૨૦૦૦ચો.મા.	૬૫૪૦૦૦	પારનેરા	તાપી
૨–ભરૂચ જિલ્લો	૧૮૦૦ ,,	૩૦૬૦૦૦	૦	નર્મદા
૩–ખેડા જિલ્લો	૧૯૦૦ ,,	૬૯૨૦૦૦	૦	મહી, સાબરમતી
૪–પંચમહાલ ,,	૧૬૦૦ ,,	૩૨૩૦૦૦	પાવાગઢ	મહી,
૫–અમદાવાદ ,,	૩૮૦૦ ,,	૮૨૫૦૦૦	૦	સાબરમતી
૬–થાણા જિલ્લો	૩૮૦૦ ,,	૮૮૨૦૦૦	સહ્યાદ્રિ	૦

સ. ૯૬] ઉત્તર વિભાગના દેશીરાજ્યો, મુખ્ય શહેરો, વિસ્તાર, વસ્તી.

દેશી રાજ્યો.	મુખ્ય શહેરો	વિસ્તાર	વસ્તી.
-પાલણપુર એજન્સિ	પાલણપુર, ડીસા, રાધનપુર, મુંજપુર.	૭૬૦૦ચો.મા.	૫૧૫૦૦૦
-મહીકાંઠા એજન્સિ	ઇડર, અમનગર (હિંમતનગર)	૩૮૦૦ ,,	૪૧૨૦૦૦
-રેવાકાંઠા એજન્સિ	નાંદોદ, છોટાઉદેપુર, બારીઆ, લુણાવાડા. સુંદ, વાડાશિનોર,	૫૦૦૦ ,,	૬૫૦૦૦૦
-સુરત એજન્સિ	સચીન, ડુમસ, વાંસદા, ધરમપુર.	૨૦૦૦ ,,	૨૦૮૦૦૦
-ખંભાત સંસ્થાન	ખંભાત.	૩૫૦ ,,	૭૨૬૦૦
-જવાર સંસ્થાન	જવાર	૩૦૦ ,,	૫૨૮૦૦

જાત્રાનાં ઠેકાણાં, હવા ખાવાનાં ઠેકાણાં ને પેદાશ લખો. જ. ૯૫)

જાત્રાનાં ઠેકાણાં	હવા ખાવાનાં ઠેકાણાં	પેદાશ
અહુધાન, ઉદવાડા, કુંતા,	હજીરો, ડુમસ, તીથલ.	ડાંગર, રૂ.
શુક્લતીર્થ, તવરા, ભાડભુત	૦	રૂ.
વડતાલ, ડાકોર	૦	તમાકુ, બાજરી
પાવાગઢ	પાવાગઢ	મકાઇ, મહુડાં
ભીમનાથ, વૈઢા	ઘોઘા	અનાજ, રૂ.
૦	૦	ડાંગર.

પર્વત, નદી, જાત્રાનાં ઠેકાણાં, ખેતીની પેદાશ, અને ખનીજ પેદાશ લખો. જ. ૯૬}

પર્વત	નદી	જાત્રાનાં ઠે.	પેદાશ	ખનીજ પે.
૦	બનારસ સરસ્વતી	૦	અનાજ, કપાસ, તેલીબીઆં	સુરોખાર.
આરાસુર	સાબરમતી હાથમતી	અંબાજી, સામળાજી, ખેડબ્રહ્મા	અનાજ, કપાસ, તેલીબીઆં	આરસ
રાજપીપળા	મહી, નર્મદા	૦	ડાંગર, જુવાર, મકાઇ, ઇમારતી લાકડું.	અકીક, આરસ
સહ્યાદ્રિ	અંબિકા, કાવેરીઔરંગા	દેવકી ઉનાઇ	ડાંગર, કઠોળ. ઇમારતી લાકડું.	૦
૦	મહી	૦	જુવાર, બાજરી, ડાંગર કઠોળ,	૦
૦	૦	૦	જંગલની પેદાશ	૦

સ. ૯૭] કાઠિઆવાડ એજન્સિના પ્રાંતો, અધિકારીના મુકામ, અને મુખ્ય રાજ્યો લખો.

જ. ૯૭] પ્રાંતનું નામ.	અધિકારી.	મુકામ.	મુખ્ય રાજ્યો.
(૧) ઝાલાવાડ પ્રાંત	પોલિટિકલ એજંટ	વઢવાણ	**ધ્રાંગધ્રા**, વઢવાણ, લીમડી.
(૨) ગોહિલવાડ પ્રાંત	,,	સોનગઢ	**ભાવનગર**, પાલિતાણા
(૩) સોરઠ પ્રાંત	,,	જેતલસર	**જુનાગઢ**, **પોરબંદર**, **જાફરાબાદ**.
(૪) હાલાર પ્રાંત	,,	રાજકોટ	**નવાનગર**, **મોરબી**. **ગોંડળ**, વાંકાનેર, ધ્રોળ, રાજકોટ.

ટીપઃ—મોટા અક્ષરના પહેલા વર્ગના રાજ્ય છે.

કાઠિઆવાડ એજન્સિના ઉપરી અધિકારી એજંટ ટુ ધ ગવર્નર જનરલ સાહેબ છે ને તે રાજકોટમાં રહે છે.

સ. ૯૮] કાઠિઆવાડ દ્વીપકલ્પમાં ચાર પ્રાંત સિવાય બીજા કોના કોના રાજ્યો છે?

જ. ૯૮] (૧) ગાયકવાડી અમરેલી પ્રાંત (૨) ફીરંગીનું દીવ. (૩) અંગ્રેજી ધંધુકા તાલુકો તથા ઘોઘા પેટા મહાલ.

સ. ૯૯] કાઠિઆવાડના પર્વત, નદી, બંદર, વસ્તી, પેદાશ, ખનીજ, હુન્નર, નિકાસ, હવાખાવાનાં ઠેકાણાં અને જાત્રાનાં ઠેકાણાં લખો.

જ. ૯૯] **પર્વત**-ગીર, ગીરનાર, શેત્રુંજો, બરડો. **નદી**-ભાદર શેત્રુંજી.
બંદર-દ્વારકા, પોરબંદર, વેરાવળ, દીવ, જાફરાબાદ, ભાવનગર.
વસ્તી-૨૫ લાખ માણસની છે.
પેદાશ-બાજરી, જુવાર, ઘઉં, કઠોળ, કપાસ, તેલીબીઆં.
ખનીજ-પત્થર, આરસ, મીઠું, લોઢું.
હુન્નર-સોનેરી કસબ, અતલસ, કીનખાબ, ગુલાલ, કંકુ, અને મીઠું બનાવવાનો.
નિકાશ-પત્થર, ઘી, તેલીબીઆં.
હવા ખાવાનાં ઠેકાણાં-બાલાચડી, ગોપનાથ.
જાત્રાનાં ઠેકાણાં-શંખોદ્ધાર, દ્વારકા, સોમનાથપાટણ, ગીરનાર, શેત્રુંજો, પાલિતાણા, ગઢડા.

સ. ૧૦૦] ગાયકવાડી રાજ્યના પ્રાંત, નદીઓ, પેદાશ, મુખ્ય શહેરો તથા જાત્રાનાં ઠેકાણાં લખો.

જ. ૧૦૦] **પ્રાંત**-ચાર છે. (૧) કડી. (૨) વડોદરા (૩) નવસારી (૪) અમરેલી.
નદીઓ-બનાસ, સરસ્વતી, વિશ્વામિત્રી, નર્મદા, તાપી.
મુખ્ય શહેરો-વડોદરા, ડભોઈ, પાટણ, વડનગર, સિદ્ધપુર, નવસારી, સોનગઢ, ચાંદોદ, કરનાળી, મહેસાણા, બહુચરાજી ઉંઝા, કડી, વડનગર, વિસનગર.
જાત્રાનાં ઠેકાણાં-શંખોદ્ધાર, દ્વારકા, બહુચરાજી, સિદ્ધપુર, ઉંઝા, ચાંદોદ.

સ. ૧૦૧] ગુજરાતમાં વધારે વસ્તી છતાં મોટાં શહેરો થોડાં છે તેનું કારણ શું?

જ. ૧૦૧] મુખ્ય ધંધો ખેતીનો છે તેથી.

સ. ૧૦૨] ગુજરાતની ચારે દિશામાં આવેલાં જાત્રાનાં ધામ જણાવો.
જ. ૧૦૨] ઉત્તરમાં-અંબાજી. પૂર્વમાં-મહાકાળી. દક્ષિણમાં-કુંતેશ્વર. પશ્ચિમમાં-દ્વારકા.

સ. ૧૦૩] ગુજરાતમાં કયા કયા વંશના રજપુતોનું કયાં કયાં રાજ્ય છે?
જ. ૧૦૩] **સોલંકી**-વાંસદા, લુણાવાડા. **ચાવડા**-માણસા, વરસોડા. **પરમાર**-સુંથ. **સીસોદીઆ**-ધરમપુર. **ચોહાણ**-છોટા-ઉદેપુર, દેવગઢબારીઆ. **વાઘેલા**-ગાંગડ, કોઠ, લીંબોદ્રા, સાણંદ. **જાડેજા**-નવાનગર, મોરબી, ગોંડળ. **ઝાલા**-ધ્રાંગધ્રા, વાંકાનેર, વઢવાણ, **ગોહેલ**-રાજપીપળા, ભાવનગર, પાલિતાણા.

સ. ૧૦૪] કચ્છ પ્રાંતના તાલુકા, નદી, બંદર, પર્વત, પેદાશ, નિકાસ, તથા મુખ્ય શહેરો લખો.

જ. ૧૦૪] **તાલુકા**-રાપર, ભચાઉ, અંજાર, ભુજ, મુંદ્રા, માંડવી, અબડાસા, લખપત. **નદીઓ**-નાગરમતી, રૂકમાવતી, ખારી. **બંદરો**-માંડવી, મુંદ્રા, લખપત, જખૌ, તુણા, **પર્વત**-ઉત્તરધાર, મધ્યધાર, દક્ષિણધાર. **પેદાશ**-બાજરી, જુવાર, મગ, ઘઉં, દીવેલી, ઊન, સુરોખાર, ફટકડી, કોયલા. **નિકાસ**-બાજરી, જુવાર, મીઠું, ઊન, ઘોડા, ઘી, તેલ. **જાત્રાનાં ઠેકાણાં**-નારાયણસર, કોટેશ્વર ને માતાનો મઢ. **શહેરો**-ભુજ, માંડવી, કંથકોટ, અંજાર, રાપર.

ટીપઃ-કચ્છના રાજાને રાવ કહે છે, રાજધાનીનું શહેર ભુજ છે. એમને સલાહ આપવા ભુજમાં પોલિટિકલ એજંટ રહે છે. અહીંના રાજા જાડેજા રજપુત છે. કચ્છ એટલે દરિઆ કિનારાની જમીન.

સ. ૧૦૫] સિંધ વિભાગના જિલ્લા, તેના મુખ્ય શહેરો તથા દેશી રાજ્ય લખો.

જ. ૧૦૫] **સિંધ વિભાગ**

૧. કરાંચી જિલ્લો.	**કરાંચી.** ઠઠ્ઠા, શાહબંદર
૨. હૈદ્રાબાદ જિલ્લો.	**હૈદ્રાબાદ,** મીઆની, કોટ્રી.
૩. થર અને પારકર જિલ્લો	**ઉમરકોટ;**ઇસ્લામકોટ,નગરપારકર
૪. સક્કર જિલ્લો.	**શિકારપુર,** સક્કર, બક્કર, રોહરી.
૫. લારખાના જિલ્લો.	**લારખાના,** સેવાન.
૬. નવાબશાહ જિલ્લો.	**નવાબશાહ.** શહાદાદપુર.
૭. સિંધનો ઉપલો સરહદનો મુલક.	**જેકોબાબાદ.**

દેશીરાજ્ય-ખેરપુર એ મુસલમાની સંસ્થાન છે. મુખ્ય શહેર ખેરપુર. સક્કરના કલેકટર આ સંસ્થાનના પોલિટિકલ એજન્ટ છે. સિંધ વિભાગના કમિશનર કરાંચીમાં રહે છે.

સ. ૧૦૬] સિંધ વિભાગના પર્વત, નદી, વસ્તી, ભાષા, પેદાશ, નિકાસ લખો.

જ. ૧૦૬] **પર્વત**-પબ ને હાલા. **નદી**-સિંધુ. **વસ્તી**-૩૫૦૦૦૦૦ માણસની છે. તેમાં પોણો ભાગ મુસલમાન અને ૦। ભાગ હિંદુની છે. **ભાષા**-સિંધી ને બલુચી, **પેદાશ**-સઘળી જાતનું અનાજ, કપાસ, તેલીબીઆં. **નિકાસ**-તમામ જાતનું અનાજ, ઊન, ચામડાં, હાડકાં.

સ. ૧૦૭] સિંધ વિભાગના મુખ્ય શહેરો પ્રખ્યાતિ સાથે લખો.

જ. ૧૦૭] **કરાંચી**-હિંદુસ્તાનનું બીજા નંબરનું બંદર સિંધુ નદીને કાંઠે છે. એ સિંધ વિભાગની રાજધાનીનું શહેર છે. અહીંથી ચોખા, ઘઉં, રૂ, ઊન, ચામડાં ને હાડકાં બહારગામ જાય છે.

ઠઠ્ઠા–ઐતિહાસિક શહેર છે. હૈદ્રાબાદ–સિંધની અસલ રાજધાની હતું. રૂપાનું તથા લાખનું કામ વખણાય છે. એ સિંધુ નદીને કાંઠે છે. ઉમરકોટ–એમાં અકબરનો જન્મ થયો હતો. સક્કર–જિલ્લાનું મુખ્ય શહેર સિંધુને કાંઠે છે. બક્કર–સિંધુ નદીમાં બેટ છે તેના પર એક મોટો કિલ્લો છે. શિકારપુર–એને પહેલાં ખોરાસાનની ભાગોળ કહેતા હતા. વેપારનું મથક છે. શેતરંજી ને ગામઠી કાપડ વખણાય છે. લારખાના–એમાં બાગ બગીચા ઘણા છે. ગરમ, સુતરાઉ કાપડ ને પિત્તળનાં વાસણ વખણાય છે. સેવાન–જુનું શહેર છે. સીકંદરના વખતનો કિલ્લો હજુ જોવામાં આવે છે. જેકોબાબાદ–જેકબ સાહેબે વસાવ્યું હતું, આખા ઇલાકામાં સૌથી વધારે તાપ અહીં પડે છે ખૈરપુર–મુસલમાનની રાજધાનીનું શહેર છે. હાથીદાંતનું કામ, તલવાર, લાખનાં રમકડાં તથા શેતરંજીને માટે પ્રખ્યાત છે.

સ. ૧૦૮] મુંબઇ બેટની રાજધાની, ભાગ, વિસ્તાર, વસ્તી, વસ્યાની સાલ, મુખ્ય ઉદ્યોગ, આયાત, નિકાશ, ગુફા અને જોવા લાયક સ્થળો ગણાવો.

જ. ૧૦૮] રાજધાની–મુંબઇ. ભાગ–[૧] કોટ. [૨] બહારકોટ [૩] ભેંયખલાથી માહીમ વિસ્તાર–૨૨ ચોરસ માઇલ. વસ્તી–૧૦ લાખ માણસની. વસ્યાની સાલ–ઇ. સ. ૧૬૬૧માં પોર્ટુગીઝ પાસેથી અંગ્રેજોને પહેરામણીમાં મળ્યો. મુખ્ય ઉદ્યોગ–કારખાનાં ને વેપાર. આયાત–ગરમ તથા સુતરાઉ કાપડ, રેશમ, દવા, દારૂ, કાચકામ, ધાતુ,

કરીઆણું. ચા, ખાંડ, લોઢાનો સામાન, સંચાઓ, કેરોસીન, રમકડાં. નિકાસ—અનાજ, તેલીબીઆં. રૂ, ચામડાં, હાડકાં, શણ, ઊન. ગુફા-ઘારાપુરી, વિરાર, કનેરી. જોવા લાયક સ્થળો-મ્યુનિસિપાલીટીનું મકાન, ક્રાફર્ડ માર્કીટ, ટંકશાળ, ટાઉનહોલ, બોરીબંદરનું સ્ટેશન, રાજાબાઇ ટાવર, પોસ્ટ ઓફિસ, હાઈકોર્ટ, દીવાદાંડી, વિક્ટોરિઆ બાગ. સંગ્રહસ્થાન, ગોદી.

સ. ૧૦૯] મુંબઇ વિભાગ કયા વિભાગ સાથે જોડાએલો નથી.

જ. ૧૦૯] મધ્ય વિભાગ.

સ. ૧૧૦] મુંબઇ વિભાગની આબાદીનો આધાર શેના પર છે ?

જ. ૧૧૦] કારખાનાં ને વેપાર.

સ. ૧૧૧] હિંદુસ્તાનના કયા કયા મુખ્ય શહેરો સાથે મુંબઇ કેવી રીતે જોડાએલું છે ?

જ. ૧૧૧] મદ્રાસ, દિલ્હી ને કલકત્તા સાથે રેલવેથી. લંકા ને બ્રહ્મદેશ સાથે આગબોટથી.

સ. ૧૧૨] જિલ્લાઓ અને મુંબઇ બેટ સિવાય ઇલાકાની બહાર ગવર્નર સાહેબના તાબામાં શું શું છે ?

જ. ૧૧૨] અરબસ્તાનમાં એડન, પેરિમ ને સોકોટ્રા.

સ. ૧૧૩] એડન વિષે શું જાણો છો ?

જ. ૧૧૩] એડનનું ક્ષેત્રફળ ૮૦ ચોરસ માઇલ છે. મુંબઇથી આગબોટને રસ્તે ૧૬૬૪ માઇલ દૂર છે, ત્યાં છ દિવસમ જવાય છે. વસ્તી ૩૬ હજાર માણસની છે. તાપ ઘણો

ને વરસાદ નહિ જેવોજ પડે છે. અરબસ્તાન ને આફ્રિકાના કિનારાના બંદરો સાથે એનો વેપાર છે. આગબોટનું મોટું જંકશન છે. એ મુંબાઈ બેટના કમિશનરના તાબામાં છે.

ટીપઃ—સોકોટ્રામાં એળીઓ થાય છે.

મુખ્ય નિકાશ-કાપડ, અનાજ, ગુંદ, તમાકુ, ને ચામડાં.

. ૧૧૪] મધ્ય વિભાગના જિલ્લા, તેના મુખ્ય શહેરો તથા દેશી રાજ્યો લખો.

. ૧૧૪] મધ્ય વિભાગ

જિલ્લા.	મુખ્ય શહેરો.
૧. પશ્ચિમ ખાનદેશ જિલ્લો.	ધુળીઆ, માલેગામ, નંદરબાર.
૨. પૂર્વ ખાનદેશ જિલ્લો,	જળગામ, ભુસાવળ અમલનેર, નસીરાબાદ.
૩. નાશક જિલ્લો,	નાશક, ત્ર્યંબક, દેવલાલી, સિન્નર. ઇગતપુરી, મનમાડ.
૪. અહમદનગર જિલ્લો.	અહમદનગર, ખર્ડા, કોપરગામ, સંગમનેર; આકોલા.
૫. પુના જિલ્લો.	પુના. ખડકી, લોણાવલા(લાનોલી) જુન્નર, ધોંડ.
૬. સતારા જિલ્લો.	સતારા, મહાબળેશ્વર, કોરેગામ. વાઇ.
૭. શોલાપુર જિલ્લો.	શોલાપુર. બાર્શી, પંઢરપુર.

દેશી રાજ્યો.

૧, મહેવાસી પરગણાં ૨. સુરગાણાનો મુલક.

૩. સતારા જાગીર એમાં ભોર, ફલટણ ને ઔંધ જાગી તથા અકલકોટ સંસ્થાન છે.

સ. ૧૧૫] મધ્ય વિભાગના પર્વત, નદી, વસ્તી, ભાષા, પેદાશ, હુન્નર નિકાસ, જાત્રાનાં ઠેકાણાં; હવા ખાવાનાં ઠેકાણાં તથા રેલવે લખો

જ. ૧૧૫] **પર્વત**-ચાંદવડ સાતમાળા અથવા અજન્ટા, સહ્યાદ્રિ અજિન્ટામાં બૌદ્ધ લોકની ગુફા છે. **નદીઓ**-ગોદાવરી કૃષ્ણા, ભીમા, નીરા, સીના, વાર્ણા. **વસ્તી**-૬૩૮૭૦૦૦. **ભાષા**-મરાઠી. **પેદાશ**-દ્રાક્ષ તથા મેવો. બાજરી, ઘઉં તેલીબીઆં, રૂ. **હુન્નર**-જાડા કાગળ, તાંબા પિત્તળનાં વાસણ તથા રેશમી સાડી બનાવવાનો **નિકાસ**-રૂ, તેલીબીઆં અનાજ, હાથવણાટનું કાપડ. તાંબાપિત્તળનાં વાસણ, ચોપડાના કાગળ, સાડીઓ. **જાત્રાનાં ઠેકાણાં**-નાશક, ત્ર્યંબક, પંઢરપુર. **હવા ખાવાનાં ઠેકાણાં**-દેવલાલી. લોણાવાલા (લાનોલી), મહાબળેશ્વર, પંચગની. **રેલવે**-જી. આઇ. પી રેલવે. એનો એક ફાંટો ખાનદેશ જિલ્લામાં અને બીજો પુના તથા શોલાપુર જિલ્લામાં જાય છે.

ટીપ-સહ્યાદ્રિનું કળસુબાઇ શિખર મહાબળેશ્વર કરતાં ઉંચું છે, તે અહમદનગર જિલ્લામાં છે. પશ્ચિમ ખાનદેશ જિલ્લામાં તાપી નદીપર પ્રકાશે પ્રખ્યાત જાત્રાનું સ્થળ છે. અહમદનગર જિલ્લામાં ૨૧૦૦૦ ખ્રિસ્તી છે.

સ. ૧૧૬] મધ્ય વિભાગમાં કયો લીલો મેવો કયાં થાય છે?

જ. ૧૧૬] નાશક, અને પુનામાં લીલી દ્રાક્ષ, અંજીર ને નારંગી થાય છે.

સ. ૧૧૭] મધ્યવિભાગના મુખ્ય શહેરો પ્રખ્યાતિ સાથે લખો.

જ. ૧૧૭] **ધુળીઆ**–અળસી તથા રૂના વેપારનું મથક પાંજરા નદીપર છે. **નંદરબાર**–નંદગવલી મુસલમાને વસાવ્યું હતું. અળસી, ઘઉં, ચણા ને રેશા તેલના વેપારનું મથક. **જલગામ**–રૂ, તેલ, અળસીના વેપારનું મથક. **ભુસાવળ** રેલવે જંકશન છે. અહીંથી જી. આઇ. પી. નો એક ફાંટો જબલપોર થઇ અલહાબાદ ને બીજો ફાંટો નાગપુર થઇ કલકત્તા જાય છે.

નાશક–ગોદાવરીને કાંઠે જાત્રાનું શહેર. અહીં પંચવટી છે. તાંબા પિત્તળનાં વાસણ વખણાય છે. **દેવલાલી**–હવા ખાવાનું સ્થળ છે. **ત્ર્યંબક**–ગોદાવરીને કાંઠે જાત્રાનું સ્થળ છે. અહીં દર બાર વરસે જાત્રા ભરાય છે. **સિન્નર**–એમાં શેરડી, પાન, ફળાં ને ડાંગર પકે છે. **અહમદનગર**–સીના નદીને કાંઠે અહમદ નિઝામશાહે વસાવ્યું હતું. કિલ્લો જોવા લાયક છે. અહીંની દક્ષિણી સાડીઓ વખણાય છે. **ખર્ડા**-અહીંઆ મરાઠાએ નિજામને હરાવ્યો હતો. એ લડાઇને કુદરતની લડાઇ કહે છે. **પુના**–પેશ્વાની રાજધાની હતી. મધ્ય વિભાગની રાજધાનીનું શહેર છે. તેની કમિશનર સાહેબ અહીં રહે છે. ચોમાસામાં ગવર્નર સાહેબ અહીં રહે છે, પાન વખણાય છે. **ખડકી**—અહીં

અંગ્રેજ અને પેશ્વા વચ્ચે લડાઇ થઇ હતી. લશ્કરની છાવણી છે. **લોણાવલા**—(લાનોલી) બોરઘાટપર હવાખાવાનું સ્થળ છે. અહીંથી થોડે છેટે કાર્લીની ગુફા જોવા લાયક છે. **સતારા**—સતર કોટ, દરવાજા ને બુરજ હતા, તેથી એ નામ પડ્યું છે શિવાજીના વંશની રાજધાની હતી. **મહાબળેશ્વર**—સહ્યાદ્રિ પર હવાખાવાનું સ્થળ છે. વઠાર સ્ટેશનથી ૪૦ માઇલ દૂર છે. પુનેથી પણ રસ્તે મોટરમાં જવાય છે. ઉનાળામાં ગવર્નર સાહેબ અહીં રહે છે. **શોલાપુર**—દેશી લુગડાં અને જુવાર વખણાય છે, કાંતવાની તથા વણવાની મીલો છે. **બાર્સી**—કપાસ ને તેલીબીઆંના વેપારનું મથક છે. એ આ ઇલાકાની બહારની હદમાં છે. **પંઢરપુર**—ભીમા નદીપર જાત્રાનું ઠેકાણું છે. એમાં વિઠ્ઠલનાથજીનું દહેરૂં છે. તપખીર, અગરબત્તી, કંકુ ને દાગીના વખણાય છે. **ફુલટન**—પત્થરની કોતરેલી મૂર્તિઓ વખણાય છે, **યેવલા**—નાશક જિલ્લામાં છે. હાથ વણાટનું કાપડ વખણાય છે. **પીપલનેર**—પશ્ચિમ ખાનદેશ જિલ્લામાં છે. અહીં વરસાદ બહુ પડે છે, **પંચગની**—મહાબળેશ્વર પાસે હવા ખાવાનું સ્થળ છે.

સ. ૧૧૮] મધ્ય વિભાગના કયા કયા તાલુકા ઇલાકાની બહાર છે ?

જ. ૧૧૮] શોલાપુર જિલ્લાનો બાર્સી તાલુકો તથા અહમદનગર જિલ્લાનો જામખેડ તાલુકો.

પ્ર. ૧૧૯] દક્ષિણ વિભાગનાં જિલ્લા, તેના મુખ્ય શહેરો તથા દેશી રાજ્યો લખો.

જ. ૧૧૯] **દક્ષિણ વિભાગ.**

જિલ્લા.	મુખ્ય શહેરો.
૧. વિજાપુર જિલ્લો	વિજાપુર. તાલીકોટ. કલાદગી, બાગલકોટ.
૨. બેલગામ જિલ્લો	બેલગામ, ગોકાક. અથણી.
૩. ધારવાડ જિલ્લો	ધારવાડ, હુબળી, ગદગ.
૪. કાનડા જિલ્લો	કારવાર, કુમટા, હોનાવર, ગોકર્ણ
૫. રત્નાગિરી જિલ્લો	રત્નાગિરિ, માલવણ, વેંગુર્લા.
૬. કોલાબા જિલ્લો	અલીબાગ. ઉરણ, મહાડ, માથેરાન. ચેઉલ.

ટીપઃ-વિજાપુર જિલ્લાને પહેલા કલાદગી જિલ્લો કહેતા હતા.

દેશીરાજ્યો.	મુખ્ય રાજ્યો.
૧. કોલ્હાપુર સંસ્થાન	કોલ્હાપુર
૨. દક્ષિણ મરાઠા જાગીર	(૧) સાંગલી.(૨)મીરજ વડીશાખા (૩) મીરજ નાની શાખા. (૪) કુરૂંદવાડ વડી શાખા. (૫) કુરૂંદવાડ નાની શાખા. (૬) જમખંડી, (૭) મુધોળ. (૮) રામદુર્ગ.

૩. જત અને ડફળાપુર સંસ્થાન	જત, ડફળાપુર.
૪. સાવનુર સંસ્થાન.	સાવનુર
૫. સાવંતવાડી સંસ્થાન.	સાવંતવાડી.
૬. જંજીરા સંસ્થાન.	જંજીરા

પ્ર. ૧૨૦] દક્ષિણ વિભાગની રેલવે પર્વત, નદી, બંદર, ધોધ. ઉના પાણીના ઝરા, જંગલો, વસ્તી, ભાષા, પેદાશ, હુન્નર, ખનીજ, નિકાસ, હવા ખાવાનાં સ્થળ ને જાત્રાનાં ઠેકાણાં લખો.

જ. ૧૨૦] **રેલવે**-વેસ્ટ ઇંડિઆ પોર્ટુગીઝ રેલવે. લોંઢાથી માર્મ ગોવા સુધી જાય છે. **પર્વત**-સહ્યાદ્રિ. એ ઉત્તર દક્ષિણ આવેલો છે તેથી દક્ષિણ વિભાગના પૂર્વ ને પશ્ચિમ એમ બે ભાગ થાય છે. **નદીઓ**-ભીમા, કૃષ્ણા, ઘટપ્રભા, મલપ્રભા, તુંગભદ્રા, શિરાવતી. **બંદરો**-અલીબાગ, રત્નાગિરિ, માલવેણ, વેંગુર્લા, કારવાર, અંકોલ, કુમટા, ને હોનાવર. **ધોધ**-ઘટપ્રભાનો ને ગેરસપ્પાનો. **ઉના પાણીના ઝરા**-દાપોલી, ખેડ, સંગમેશ્વર ને રાજાપુર એ રત્નાગિરિ જિલ્લામાં છે. **જંગલો**-કોલાબા, રત્નાગિરિ ને બેલગામ જિલ્લાનું. **વસ્તી**-૫૦૩૧૦૦૦ માણસની છે. **ભાષા** મરાઠી ને કાનડી. **પેદાસ**-ડાંગર, નાળિએર, સોપારી, કઠોળ, જુવાર, બાજરી, ઘઉં, કપાસ, તેલીબીઆં, એલચી. **હુન્નર**-કાથાનાં દોરડાં વણવાનો, સાદડી ગુંથવાનો, કાચની બંગડી બનાવવાનો, દેશી કાપડ વણવાનો તથા તેલ કાઢવાનો. **ખનીજ**-સોનું, રૂપું લોઢું, તાંબું. **નિકાસ**-ચોખા, રૂ, સાગ, નાળિએર, કોપરેલ, મીઠું, સુખડ.

હવા ખાવાનાં ઠેકાણું-માથેરાન. **જાત્રાનાં ઠેકાણું**-ગોકર્ણ.

સ. ૧૨૧] દક્ષિણ વિભાગના મુખ્ય શહેરો પ્રખ્યાતિ સાથે લખો.

જ. ૧૨૧] **વિજાપુર**-મુસલમાનની રાજધાનીનું શહેર હતું. રોજો જોવા લાયક છે. આ રોજાનો ઘુમટ પૃથ્વીપર મોટામાં મોટો છે. **તાલીકોટ**-ઐતિહાસિક શહેર છે. અહીંઆ દક્ષિણના મુસલમાન પાદશાહે વિજયનગરના હિંદુરાજાને હરાવ્યો હતો. **બેલગામ**-એનું નામ વેણુગ્રામ છે કારણ કે અહીં વેણુ=વાંસ બહુ થાય છે. દક્ષિણ વિભાગની રાજધાનીનું શહેર છે. એમાં કમિશનર રહે છે એમાં લશ્કરની છાવણી છે. **ગોકાક**-રમકડાં વખણાય છે. **અથણી**-અહીંથી ઘટપ્રભાનો ધોધ જોવા જવાય છે. અહીંથી ધાબળા ને સુરોખાર બહારગામ જાય છે. અને ડાંગર નાળિએર ને માછલાં આવે છે. **ધારવાડ**-એ શહેરનો કિલ્લો ધાર રાવે બંધાવ્યો હતો. રૂના વેપારનું મથક છે. **હુબળી**-સુતરાઉ ને રેશમી કાપડ, તાંબાનાં વાસણ, અનાજ અને ગીડાના વેપારનું મથક છે. **કારવાર**-ઇલાકામાં ત્રીજા નંબરનું બંદર છે. **હોનાવર**-એ બંદર છે અહીંથી ગેરસપ્પાનો ધોધ જોવા જવાય છે. **ગોકર્ણ**-જાત્રાનું ઠેકાણું છે. શિવે રાવણને જે બાણ આપ્યું હતું તે આ દહેરામાં છે. **રત્નાગિરિ**-બંદર છે. **માલવણ**-એ બંદર છે. આ બંદરમાંના એક બેટપર સિંહદુર્ગ નામનો એક મોટો કિલ્લો હતો, એમાં દરીઆમાં લૂટકરનારા(ચાંચીઆ) રહેતા હતા. **વેંગુર્લા**-બંદર છે. અહીં કાજુ બહુ થાય છે.

બેલગામનો બધો માલ આ બંદરેથી બહાર ગામ જાય છે. **અલીબાગ**-અલી મુસલમાને ઘણા કુવા બંધાવી આપેલા તે પરથી એ નામ પડયું. એ બંદર છે. **ઉરણ**-અહીં દારૂ ગાળવાની ભઠ્ઠીઓ છે. **મહાડ**-બૌદ્ધ લોકોની જોવા લાયક ગુફા અહીંથી થોડે દૂર છે. **માથેરાન**-સહ્યાદ્રમાં હવા ખાવાનું સ્થળ છે. નેરળ સ્ટેશનેથી રેલવે રસ્તે જવાય છે. **ચેઉલ**-એનું નામ ચંપાવતી અને રેવતી ક્ષેત્ર છે. અહીંના ચેવલી પાન ગુજરાતમાં આવે છે. અહીં રેશમી કાપડ બને છે. **કોલ્હાપુર**-શિવાજીના વંશની શાખાનું રાજ્ય છે. પોલિટિકલ એજંટ અહીં રહે છે. **મીરજ**-એમાં સારંગી ને તંબુરા સારા બને છે. **શીરહટ્ટી** -સાંગલી સંસ્થાનનું ગામ ધારવાડ જિલ્લામાં તુંગભદ્રાને કાંઠે છે. **સાવનુર**-મુસલમાની સંસ્થાન ધારવાડ જિલ્લામાં છે. એના પોલિટિકલ એજંટ ધારવાડના કલેક્ટર છે. **સાંવતવાડી**-ફોડ સાવંતે આ શહેર વસાવ્યું. હતું એને વાડી પણ કહે છે. **જંજીરા**-જાફરાબાદના સીધીનું રાજ્ય છે. જઝીરા (ટાપુ) પરથી જંજીરા નામ પડયું છે. એમાં સીધીની વસ્તી છે. **ગોવા (પાંજિમ)**-પોર્ટુગીઝની રાજધાનીનું શહેર તથા બંદર છે. પોર્ટુગીઝનો ગવર્નર જનરલ અહીં રહે છે.

સ. ૧૨૨] કયા વિભાગમાં એલચી, સોપારી મરી, કાજુ ને કેરી થાય છે. જ. ૧૨૨] દક્ષિણ વિભાગમાં.

સ. ૧૨૩] દક્ષિણ વિભાગમાં કયો પાક વધારે થાય છે? જ. ૧૨૩] ડાંગર

સ. ૧૨૪] સ્લેટના પત્થર ક્યાંથી નીકળે છે? જ. બેલગામ જિલ્લામાંથી.

સ. ૧૨૫] કીમતી ખનીજો કયા જિલ્લામાંથી નીકળે છે? જ. ધારવાડ.

સ. ૧૨૬] સાંગલી સંસ્થાનનું મંગળવેઢા, અને શીરહટ્ટી કયાં છે?

જ. ૧૨૬] મંગળવેઢા શોલાપુરની દક્ષિણે અને શીરહટ્ટી ધારવાડ જિલ્લામાં છે.

સ. ૧૨] શિવાજીના વંશજોનું રાજ્ય હાલમાં ક્યાં છે?

જ. ૧૨૭] કોલ્હાપુરમાં.

પરચુરણ પ્રશ્નોત્તર.

સ.૧૨૮] કયા કયા જિલ્લાના કલેકટરો પોલિટિકલ એજંટ છે ને તેમના તાબાગાં કયાં કયા રાજ્યો છે? જ. ૧૨૮].

જિલ્લાના કલેકટર	પોલિટિકલ એજંટ	જિલ્લાના કલેકટર	પોલિટિકલ એજંટ
સુરત	સુરત એજન્સિ.	સતારા	ઔંધ ને ફલટણ
[illegible]	ખંભાત સંસ્થાન.	શોલાપુર	અક્કલકોટ સંસ્થાન
પંચમહાલ	રેવાકાંઠા એજન્સિ.	વિજાપુર	જત ને ડફળાપુર
[illegible]	જવાર સંસ્થાન	ધારવાડ	સાવનુર સંસ્થાન
[illegible]	ખંપુર સંસ્થાન	કોલાબા	જંજીરા
[illegible]	ખાનદેશ મેહવાસીપરગણાં	કોલ્હાપુરના પોલિટિકલ	
[illegible]	સુરગણાનો મુલક	એજંટ-દક્ષિણ મરાઠા જાગીરના	
પુના	ભોર સંસ્થાન	પોલિટિકલ એજંટ છે.	

સ. ૧૨૯] ખાસ પોલિટિકલ એજંટો ક્યાં ક્યાં છે?

જ. ૧૨૯] પાલણપુર એજન્સિ, મહિકાંઠા એજન્સિ, ઝાલાવાડ પ્રાંત, ગોહિલવાડ પ્રાંત, સોરઠ પ્રાંત, હાલાર પ્રાંત, કચ્છ પ્રાંત, અને કોલ્હાપુર સંસ્થાનમાં.
સાવંતવાડીમાં પોલિટિકલ સુપરિન્ટેન્ડન્ટ છે.

સ. ૧૩૦] સિંધ વિભાગના કયા જિલ્લામાં ડેપ્યુટી કમિશનર છે?

જ. ૧૩૦] સિંધનો ઉપલો સરહદનો મુલક, અને થરપારકર જિલ્લો.

સ. ૧૩૧] સાવંતવાડીને વાડી શા કારણથી કહેતા હશે?

જ. ૧૩૧] એમાં વાડીનાં જેવાં ફળો જેવાં કે નાળિએર, સોપારી, કેરી, કેળાં, લીંબુ, કાજુ, ફણસ, અને કોકમ થાય છે માટે.

સ. ૧૩૨] ખીણ, ઉચ્ચ પ્રદેશ, ઘાટ, એજન્સિ, જંકશન, બારૂં, ગોદી, ટનલની વ્યાખ્યા આપો.

જ. ૧૩૨] **ખીણ**–બે પહાડ વચ્ચેની નિચાણ જગા. **ઉચ્ચ પ્રદેશ**–પહાડો પર આવેલો પ્રદેશ. **ઘાટ**–પર્વતમાંથી જવા આવવાનો રસ્તો. **એજન્સિ**–નાનાં દેશી રાજ્યનો જથો **જંકશન**–જ્યાં આગગાડીના રસ્તા મળે છે તે જગા. **બારૂં**–વહાણો સહીસલામત રહી શકે એવો પાણીનો ભાગ. **ગોદી**–આગબોટમાંથી માલ ચઢાવવા ઉતારવા માટે બારામાં જે બાંધકામ કરેલું તે. **ટનલ**–પહાડ કે જમીનની અંદર થઈને જવાય તેવો કોરીને બનાવેલો રસ્તો.

સ. ૧૩૩] ખાલસા મુલક એટલે શું?

જ. ૧૩૩] અંગ્રેજ સરકારની સંપૂર્ણ માલકીનો મુલક.

સ. ૧૩૪] દેશની આબાદીનો આધાર શાના ઉપર રહેલો છે?

જ. ૧૩૪] ખેતી, ખનીજ, હુન્નર ને વેપાર.

સ. ૧૩૫] અંગ્રેજ સરકારનું પોતાનું રાજ મુંબઇ ઇલાકામાં ક્યાંક્યાં છે?

જ. ૧૩૫] બધા જિલ્લાઓમાં, અને મુંબઈ બેટમાં.

સ. ૧૩૬] જિલ્લાઓ અને મુંબઇ બેટ સિવાય ઇલાકાની બહાર ગવર્નર સાહેબની સત્તા કયાં કયાં છે?

જ. ૧૩૬] અરબસ્તાનમાં એડન, પીરમ ને સોકોટ્રા.

સ. ૧૩૭] ઇલાકામાં મીઠું ક્યાં ક્યાં પકવવામાં આવે છે?

જ. ૧૩૭] કાઠિઆવાડમાં હડીયાણા,ભાવનગર તાબાનાં ગામો,ખારાઘોડા ધરાસણા, વસઇ, ભાઈંદર, માટુંગા તથા કોલાબા જિલ્લામાં.

સ. ૧૩૮] ચરોતર, કાનમ, બારાં, ભાલ, મેવાસ, લાટ અને નળકાંઠો ક્યાં આવ્યો?

જ. ૧૩૮]ચરોતર–ખેડા જિલ્લાનો મધ્યભાગ. કાનમ–ભરૂચ જિલ્લાનો પૂર્વભાગ. બારાં–ભરૂચ જિલ્લાનો પશ્ચિમ ભાગ. ભાલ–ધોળકા તથા ધંધુકા તાલુકાનો અને કાઠિઆવાડનો કેટલોક ભાગ. મેવાસ–મહી નદીની આસપાસનો મુલક. લાટ–મહી અને નર્મદા વચ્ચેનો મુલક. નળકાંઠો–નળ સરોવરની આસપાસનો ભાગ.

સ. ૧૩૯] મુંબઇ ઇલાકાની છેક ઉત્તરમાં તથા છેક દક્ષિણમાં કયા વિભાગ આવ્યા?

જ. ૧૩૯] ઉત્તરમાં સિંધ વિભાગ. દક્ષિણમાં દક્ષિણ વિભાગ.

સ. ૧૪૦] કયા વિભાગમાં મુસલમાનની વસ્તી વધારે છે?

જ. ૧૪] સિંધ વિભાગમાં.

સ. ૧૪૧] ઉત્તર વિભાગ ને સિંધ વિભાગનો મુકાબલો કરો.

જ. ૧૪૧] ઉત્તર વિભાગ.	સિંધ વિભાગ.
૧. ૧ ગણો.	સાડા ત્રણ ગણો
૨. પશ્ચિમમાં અરબી સમુદ્ર	પશ્ચિમમાં હાલા પર્વત
૩. વરસાદ વધારેને તાપ ઓછો	વરસાદ ઓછો ને તાપ વધારે
૪. હવા ભેજવાળી	હવા ગરમ
૫. ઇમારતી લાકડું થાય છે.	ઇમારતી લાકડું થતું નથી
૬. ગુજરાતી ભાષા	સિંધી ને બલુચી ભાષા
૭. હિંદુની વસ્તી વધારે	મુસલમાનની વસ્તી વધારે
૮. વસ્તી વધારે	વસ્તી ઓછી
૯. પૂર્વ ભાગમાં ડુંગરો	પૂર્વ ભાગમાં રણ
૧૦. ઢાળ પશ્ચિમનો	ઢાળ દક્ષિણનો
૧૧. ઘરોપર નળીઆં	ઘરો પર ધાબાં

સ. ૧૪૨] થાણા જિલ્લો ઉત્તર વિભાગના બીજા જિલ્લાઓથી કઇ કઇ બાબતમાં જૂદો પડે છે.

જ. ૧૪૨] (૧) ગુજરાતમાં ગુજરાતી ભાષા બોલાય છે. ત્યારે થાણામાં મરાઠી ભાષા બોલાય છે. (૨) ગુજરાતના બ્રાહ્મણો ઔદિચ્ય કહેવાય છે. ત્યારે થાણાના બ્રાહ્મણો ચિત્તપાવન (કોકણસ્થ) કહેવાય છે. (૩) ગુજરાતના જિલ્લાઓ કરતાં થાણા જિલ્લામાં ડાંગરનો પાક વધુ થાય છે. અને વરસાદ વધુ પડે છે.

સ. ૧૪૩] ગુજરાતના ક્યા ક્યા જંક્શનોથી ક્યાં ક્યાં જવાય છે ?

જ. ૧૪૩] ૧. **બીલીમોરાથી** કાલા આંબા. ૨. **સુરતથી** અમલનેર. ૩. **કોસંબાથી** ઝંખવાવ. ૪. **અંકલેશ્વરથી** નાંદોદ ૫. **ભરૂચથી** જંબુસર. ૬. **મીઆગામથી** ડભોઇ.

૭. ડભોઇથી છોટાઉદેપુર, ૮. ડભોઇથી ચાંદોદ.
૯. વિશ્વામીત્રીથી જંબુસર ૧૦ વિશ્વામીત્રીથી ડભોઇ
૧૧. વડોદરાથી ગોધરા. ૧૨. ગોધરાથી લુણાવાડા.
૧૩. ગોધરાથી દાહોદ. ૧૪. આણંદથી ગોધરા.
૧૫. પેટલાદથી ખંભાત. ૧૬. આણંદથી ગોધરા.
૧૭. આણંદથી નડિઆદ. ૧૮. નડિઆદથી કપડવંજ.
૧૯. નડિઆદથી અમદાવાદ ૨૦. અમદાવાદથી ધોળકા
૨૧. અમદાવાદથી ખેડબ્રહ્મા, ૨૨અમદાવાદથી મેસાણા
૨૩. મહેસાણાથી ખેરાળુ. ૨૪. મહેસાણાથી પાટણ.
૨૫. મહેસાણાથી પાલણપુર ૨૬. પાલણપુરથી ડીસા.
૨૭. પાલણપુરથી આબુરોડ.૨૮.અમદાવાદથી વીરમગામ.
૨૯. વીરમગામથી ખારાઘોડા.૩૦વીરમગામથી વઢવાણ.
૩૧. વઢવાણથી ધ્રાંગધ્રા. ૩૨. વઢવાણથી ધોળા.
૩૩. ધોળાથી ભાવનગર. ૩૪. ધોળાથી જેતલસર.
૩૫. જેતલસરથી વેરાવળ. ૩૬. જેતલસરથી પોરબંદર.
૩૭. જેતલસરથી રાજકોટ ૩૮. રાજકોટથી જામનગર
૩૯. રાજકોટથી વાંકાનેર ૪૦ વાંકાનેરથી મોરબી
૪૧. વાંકાનેરથી વઢવાણ

હિંદુસ્તાનની સામાન્ય ભૂગોળની

પ્રશ્નોત્તરમાળા ચાર આના.

કર્તા-છગનલાલ મોતીરામ શાહ-શાહપોર-સુરત.

પરીક્ષામાં આવેલા પ્રશ્નો.

સ. ૧] ભૂશિર, અખાત, નદીનું મૂળ, ડેલ્ટા, ખીણુ, ટનલ, ઘાટ, બંદર અને બેટ એટલે શું તે સમજાવો.

સ. ૨] તમે જે જિલ્લામાં રહેતા હો, તે જિલ્લાની સીમા, તાલુકા, મુખ્ય નદી તથા તેના પરનાં મોટાં ગામ લખો.

સ. ૩] ગુજરાત પ્રાંતમાં આવેલાં દેશી રાજ્યો ગણાવો

સ. ૪] ખેડા જિલ્લાના તાલુકા, ભરૂચ જિલ્લાની નદી અને સુરત જિલ્લાનાં હવા ખાવાનાં ઠેકાણાં લખો.

સ. ૫] તમારા જિલ્લાની ખેતીની તથા ખનીજ પેદાશ અને નિકાશ લખો.

સ. ૬] નહેર એટલે શું ? તે શા કામમાં આવે છે ? તમારા ઇલાકામાં ક્યા ક્યાં નહેરો આવેલી છે ?

સ. ૭] નીચેની જગાઓ શું છે ? ક્યાં છે ? અને શા માટે પ્રખ્યાત છે ? તુળસીશ્યામ, ખંભાત, હુબલી, ત્ર્યંબક, ભુજ, ગેરસપ્પા, વિજાપુર, ઉમરકોટ, દ્વારકા, શેત્રુંજો, સિંધુ, બેલગામ, અહમદનગર, સહ્યાદ્રિ, બોરઘાટ, મહાબળેશ્વર, વસઇ.

સ. ૮] મુંબઈ ઇલાકાની મુખ્ય નદીઓ લખો. તેઓ ક્યાંથી નીકળી કોને મળે છે. અને તે પર જે મોટાં શહેરો હોય તે લખો.

સ. ૯] ગુજરાતનાં બંદરો દક્ષિણથી શરૂ કરી અનુક્રમે લખો.

સ. ૧૦] નર્મદા, તાપી. ભીમા, સરસ્વતી ને ગોદાવરી નદી પરનાં જાત્રાનાં ઠેકાણાં લખો.

સ. ૧૧] ઉત્તર વિભાગના જિલ્લા, એજન્સિ, તથા સંસ્થાન તેના મુખ્ય શહેરો સહીત લખો.

૧૨] મુંબઇ ઇલાકાના રૂના વેપારનાં ને લશ્કરની છાવણીનાં મથક ગણાવો.

૧૩] માંડવી, હૈદ્રાબાદ, રત્નાગિરિ. પીપળનેર, મેથેરાન, ગોકર્ણ, દેવલાલી, વડોદરા, રાજકોટ, સોમનાથપાટણ, વડતાલ, ભાડભુત, આબુ, કપડગંજ, ખડકી, દેવલાલી, સાંગલી, પંઢરપુર, શિરાવતી, ચાંદવડ, મહી એ શું છે? કયાં છે? ને શાને માટે પ્રખ્યાત છે?

૧૪] મુંબઇ ઇલાકાના રાજકીય ભાગ, અધિકારી તથા રાજધાની લખો.

૧૫] કુદરતી ભાગો શા ઉપરથી પડે છે? મુંબઇ ઇલાકાના કુદરતી ભાગ ગણાવો.

૧૬] બંગાળના અખાતને મળનારી તથા પૂર્વથી પશ્ચિમમાં વહેનારી નદી લખો.

૧૭] ડાંગર. તમાકુ, મીઠું, મકાઇ, નાળિએર, મહુડા, ઘઉં તથા કપાસ મુંબઇ ઇલાકામાં ક્યાં ક્યાં થાય છે?

૧૮] મુંબઇ ઇલાકામાંથી દેશાવર જતી તથા પરદેશથી આવતી પાંચ પાંચ મુખ્ય વેપારની જણસો લખો.

૧૯] એક વહાણ કરાંચીથી કિનારે કિનારે કારવાર જાય છે, તો રસ્તામાં જે જે બંદરો, નદીનાં મુખો તથા બેટ આવે તે અનુક્રમે લખો.

૨૦] ઇલાકામાં વસ્તી વધારે છે છતાં મોટાં શહેરો થોડાં હોવાનું કારણ શું?

૨૧] કાઠિઆવાડની તથા કોકણની નદીઓ નાની કેમ છે તેનું કારણ સમજાવો.

સ. ૨૨] મુંબઇ ઇલાકામાં એવો કયો વિભાગ છે કે જ્યાં ખેતી બીલકુલ થતી નથી ?

સ. ૨૩] દેશની આબાદીનો આધાર કઇ કઇ બાબત પર છે ?

સ. ૨૪] ખાલસા મુલક એટલે શું ? સંસ્થાન એટલે શું ?

સ. ૨૫] નીચેની જગાઓ નકશામાં બતાવો ને શાને માટે પ્રખ્યાત છે તે કહો. અહમદનગર, ચેઉલ, વસઇ, ભુસાવળ, કપડવંજ, ગોવા, વલસાડ, શિરાવતી, સેવાન, ડીસા, ગોધરા, મહાબળેશ્વર, વાંદરા, ગદડા, હોનાવર, દીવ, ભાવનગર, ઇડર, સુરત, નંદરબાર, પ.શ્ચિતાણા, રાજકોટ, જેકોકાબાદ, એડન. એલગામ, પુના, શોલાપુર, જુનાગઢ, ચાંપાનેર, નાશક, બનારસ, સાષ્ટી, પેરિમ, કેપરામાસ, વેંગુર્લા, ઉરણ, સાનોલી, ગોકર્ણ, હુબળી, સોકોટ્રા, થળઘાટ, ઇગતપુરી, મનમાડ, ધોંડ,-અને લોંઢા.

સ. ૨૬] સિંધ કરતાં ગુજરાતમાં નદીઓ વધારે છે તેનાં કારણ સમજાવો.

સ. ૨૭] કરાંચીથી આગગાડીમાં મુંબઇ જતાં કયાં કયાં મોટાં સ્ટેશનો આવશે ?

સ. ૨૮] ઇલાકાનો રાજ્યવહીવટ સમજાવો.

સ. ૨૯] કયા કયા જિલ્લાના કલેકટર પોલિટિકલ એજંટ છે ?

સ. ૩૦] ઇલાકામાં આવેલા મુસલમાની રાજ્યતથા જાત્રાનાં ઠેકાણાં લખો.

સ. ૩૧] મુંબઇ ઇલાકામાં ખાસ જોવા લાયક જગાઓ ગણાવો.

સ. ૩૨] મુંબઈ ઇલાકાના નકશાના ખોખામાં નીચેની જગાઓ પુરો. નવસારી, ખંભાત, ધંધુકા, વઢવાણ, વીરમગામ, સુરત.

જાફરાબાદ, ખર્ડા, જળગામ, અથણી, બેલગામ, પુના, કરાંચી, અમદાવાદ, માંઝ (રાસમુરારી), વડોદરા, ભુજ, માંડવી. રત્નાગિરિ, કારવાર, રાજકોટ, પાલણપુર, વસાઇ, સિદ્ધપુર, હૈદ્રાબાદ, કોલ્હાપુર, વલસાડ, કલ્યાણ, ઇગતપુરી, મનમાડ, લોંઢા, ગોવા, પારનેરા, ખારાઘોડા, બહુધાન, દાહોદ, લસુંદ્રા, હૈદ્રાબાદ, નાશક, નવાનગર, માથેરાન, ડાકોર.

સ ૩૩] કાઠિઆવાડના પ્રાંતોનાં નામ, અધિકારી તથા તેના મુકામ અને દરેક પ્રાંતોમાં આવેલા મુખ્ય રાજ્ય લખો.

સ. ૩૪] મુંબઇથી કરાંચી કયે કયે માર્ગે જઇ શકાય?

સ. ૩૫] ગુજરાતમાં આવેલાં રેલવેનાં જંકશન લખો.

સ. ૩૬] ઇલાકામાં વધારેમાં વધારે તાપ તથા વરસાદ ક્યાં પડે છે?

સ. ૩૭] કોકણમાં વધારે વરસાદ પડવાનું અને સહ્યાદ્રિની પૂર્વમાં ઓછો પડવાનું કારણ સમજાવો.

સ. ૩૮] મુંબઇ ઇલાકામાં મોટામાં મોટો પર્વત, નદી, દેશીરાજ્ય, વિભાગ, બેટ, શહેર, ને બંદર લખો.

સ. ૩૯] મધ્ય વિભાગ તથા દક્ષિણ વિભાગનાં દેશી રાજ્યો લખો.

સ. ૪૦] થાણા ને કોલાબા જિલ્લા કઇ કઇ રીતે મળતા છે?

સ. ૪૧] સિંધમાં ડેપ્યુટી કમિશનરો કેટલા છે ને તેમના તાબામાં કયા કયા જિલ્લા છે? તમારા ઇલાકામાં નોન રેગ્યુલેશન પ્રાંત કયો છે?

સ. ૪૨] નીચેના સ્થળો નકશામાં બતાવો તથા નામ પડવાના કારણ લખો. ભુજ. જુનાગઢ, ભરૂચ, બેલગામ, કાઠિઆવાડ, સિંધ જેકોબાબાદ, મહેમદાવાદ, અમદાવાદ, અમનગર, અલીબાગ.

સતારા, સુરત, ભાડભુત, બહુધાન, સિદ્ધપુર, જંજીરા, નાશક, દીવ.

સ. ૪૩] સિંધ વિભાગના જિલ્લા, ઉત્તર વિભાગની નદી, મધ્ય વિભાગન દેશીરાજ્યો અને દક્ષિણ વિભાગના બંદરો લખો.

સ. ૪૪] અ.–મુંબઈ ઇલાકાની ભૂતળ રચના અને હવાની લોકો પર શું અસર થયેલી છે?. બ–પાકપર શું અસર થયેલી છે?

સ. ૪૫] સિંધુ, નર્મદા, તાપી, મહી અને ગોદાવરી નદીની લંબાઇ સ્કેલથી ભરીને કહો.

સ. ૪૬] સિંધુ નદીને વિષે શું જાણવા જેવી વાત છે?

સ. ૪૭] મુંબઇ ઇલાકામાં કાપડની મીલો કયા કયા શહેરોમાં છે?

સ. ૪૮] કયા કયા વિભાગમાંથી કીમતી ધાતુઓ નીકળે છે?

સ. ૪૯] તમારા વિભાગમાં કયા કયા જિલ્લા આવ્યા? અને તેઓ તમારા જિલ્લાથી કઇ દિશામાં છે?

સ. ૫૦] કરાંચી, જેકોબાબાદ, પુના, બેલગામ, ધુળીઆ, વડોદરા, કોલ્હાપુર, અહમદનગર, રાજકોટ, અમદાવાદ, શોલાપુર, બાર્શી, ગોધરા, રત્નાગિરિ, મુંબઇ, ભુસાવળ, મહાબળેશ્વર. હુબલી એ સુરતથી કઇ દિશામાં છે?

સ. ૫૧] સુરત કરતાં અમદાવાદમાં તાપ તથા ટાઢ વધારે પડવાનુ કારણ શું

સ. ૫૨] દક્ષિણ વિભાગમાં તથા સિંધ વિભાગમાં મુસલમાની રાજ્ય કયું છે!

સ. ૫૩] ડીસા ને રાધનપુર એ બેમાં કયું શહેર ઉંચી જગાપર છે? અને તે તમે શા આધારે કહો છો.

સ. ૫૪] મુંબઇ ઇલાકામાં મુખ્ય અમલદારો કયા કયા છે? તમારા પ્રાંતનાં મુખ્ય અમલદારો તથા તેમનાં કામ લખો.

સ. ૫૫] મુંબઇ ઇલાકાના કયા શહેરમાં વસ્તી સૌથી વધારે છે ? અને એ ઉપરથી તમે શું અનુમાન કરો છો ?

સ. ૫૬] કાંઠાના લોકોનો મુખ્ય ધંધો કયો છે ?

સ. ૫૭] કયો વિભાગ દરીઆ પાસે નથી ?

સ. ૫૮] નીચેની જગાઓ શા માટે પ્રખ્યાત છે તે કહો. પુના, વડોદરા, રાધનપુર, વડતાલ, હુબલી, ધુળીઆ, કરાંચી, દ્વારકા, બેલગામ, પંઢરપુર, આણંદ, કલ્યાણ, ધારવાડ, ગોકર્ણ.

સ. ૫૯] નદી અને અખાત નકશામાં કયાંથી બતાવવાનું શરૂ કરશો ?

સ. ૬૦] મહાબળેશ્વર જવું હોય તો કયે સ્ટેશને ઉતરવું ? મથેરાન જવું હોય તો કયા સ્ટેશને ઉતરવું ?

સ. ૬૧] મુંબઇ સરકાર કોને કહે છે ? તમારા જિલ્લાના કલેકટરનું નામ શું ?

સ. ૬૨] ઉત્તર વિભાગ ને ગુજરાત પ્રાંતનો તફાવત લખો.

સ. ૬૩] સિંધના કયા કયા ભાગની હવા રોગિષ્ટ છે ?

સ. ૬૪] ઉત્તર વિભાગના કયા ભાગની હવા રોગિષ્ઠ છે ?

સ. ૬૫] ઉત્તર વિભાગના જિલ્લાઓથી થાણા જિલ્લો કઇ કઇ બાબતમાં જુદો પડે છે ?

સ. ૬૬] સિંધમાં વરસાદ ઓછો પડે છે છતાં પાક સારો થવાનાં કારણ લખો.

સ. ૬૭] કંથકોટ, પાટણ, અમદાવાદ, ચાંપાનેર, ધોળકા, પાવાગઢ જુનાગઢ, વીરમગામ, ધંધુકા, ખડી, સોમનાથ પાટણ, દ્વારકા, સિદ્ધપુર, મલાવ, એ ઇતિહાસમાં શા માટે પ્રખ્યાત છે ?

સ. ૬૮] અ. દરીઆ કિનારે આવેલા જિલ્લા ગણાવો. બ. દરીઆ કિનારે શાનો પાક વધારે થાય છે?

સ. ૬૯] મુંબઇ ઇલાકામાં આવેલા સ્વતંત્ર રાજ્ય લખો.

સ. ૭૦] સાપની વસ્તી ક્યા કયા જિલ્લામાં વધારે છે?

સ. ૭૧] ઉત્તર વિભાગનો અને સિંધ વિભાગનો મુકાબલો કરો.

સ. ૭૨] ક્યા કયા જિલ્લાના કલેકટરો પોલિટિકલ એજંટ નથી?

સ. ૭૩] મુંબઇ ઇલાકામાં આવેલાં દેશી રાજ્યો વિભાગવાર લખો.

સ. ૭૪] કઇ કઇ એજન્સિઓમાં ખાસ પોલિટિકલ એજંટો છે?

સ. ૭૫] મુંબઇ ઇલાકાની છેક ઉત્તરમાં કયું શહેર છે ને તેને વિષે જાણવા લાયક શું છે?

સ. ૭૬] ઇલાકામાંની ચમત્કારી જગાએ લખો.

સ. ૭૭] નર્મદા કિનારે ગાયકવાડી રાજ્યમાં કયું જાત્રાનું ઠેકાણું છે?

સ. ૭૮] ગાયકવાડી રાજ્યનાં જાત્રાનાં ઠેકાણા લખો.

સ. ૭૯] મેંગેનીઝ, સોનું, આરસ, અકીક, પથરા, મીઠું, મુંબઇ ઇલાકામાં કયાં કયાં નીકળે છે?

સ. ૮૦] ઉત્તર વિભાગમાં થાડી વસ્તીવાળો કયો જિલ્લો છે?

સ. ૮૧] મુંબઇથી સુરત, અમદાવાદ, કરાંચી, ભુસાવળ, રાજકોટ, જેકોકાબાદ, પુના, શોલાપુર, ધારવાડ, અહમદનગર કઇ દિશામાં છે ને કેટલા માઇલ દૂર છે તે અ:શરે કહો અને સ્કેલથી ભરીને ખાતરી કરી આપો.

સ. ૮૨] મુંબઇઇલાકાની છેક ઉત્તરમાં તથા દક્ષિણમાં કયા જિલ્લા છે?

સ. ૮૩] નીચેની જગાઓ શું છે? કયાં છે? શાને માટે પ્રખ્યાત છે તે કહો અને નકશામાં બતાવો. અમદાવાદ, અહમદનગર, અથણી, અલીબાગ, અમલનેર, અંકાલ, અંકલેશ્વર, અજિન્ટા, આબુ, આરાસુર, ઇગતપુરી, ઉદવાડા, ઉમરકોટ, કચ્છ, કલ્યાણ, કેલાદગી, કરાંચી, કપડવંજ, કાઠિઆવાડ, કારવાર, કુમટે, કોંકણ, કોલાબા, કોલ્હાપુર, કૃષ્ણા, ખડકી, ખેડા, ખૈરપુર, ગીરનાર, ગીર, ગેરસપ્પા, ગોકાક, ગોકર્ણ, ગોદાવરી, ગોવા, ગોંડળ, ઘટપ્રભા, ઘારાપુરી, ચાંદોદ, છોટાઉદેપુર, જવાર, જમખંડી, જળગામ, જગતપોઈંટ, જામનગર, જાફરાબાદ, જુનાગઢ, જેકોકાબાદ, ઝાલોદ, ઠઠ્ઠા, ડીસા, ઢાઢર, તાપી, તાલીકોટ, તુંગભદ્રા, થરપારકર, થળઘાટ, થાણા, દમણ, દાહોદ, દાપોલી, દીવ, દેવલાલી, દ્વારકા, ધરમપુર, ધુળીઆ, ધોળેરા, ધોળકા, ધોંડ, નવસારી, નડિઆદ, નવાનગર, નર્મદા, નવીબંદર, નંદરબાર, નાંદોદ, પશ્ચિમઘાટ, પાટણ, પાલણપુર, પાવાગઢ, પાલિતણા, પોરબંદર, પંઢરપુર, પ્રભાસપાટણ, બનાસ, બહુધાન, બાલાચડી, બાર્સી, બેલગામ, બોરઘાટ, બોરીવલી, ભરૂચ, ભાદર, ભાવનગર, ભીમા, ભુસાવળ, ભુજ, મહાબળેશ્વર, મનવાડ, મહી, માલવેણ, મેથેરાન, મહેમદાવાદ, માંડવી, મુંબાઇ, મોરબી, રત્નાગિરિ, રાજકોટ, રાધનપુર, રાજાપુર, લોણાવળી, લોંદા, લુણાવાડા, વસઇ, વલસાડ, વડતાલ, વડોદરા, વેરાવળ, વિજાપુર, વીરમગામ, વેંગુર્લા, વાંદરા, શાહબંદર, શિકારપુર, શિરાવતી, શુકલતીર્થ, શેત્રુંજો, શોલાપુર, સતારા, સરસ્વતી, સંગમેશ્વર, સકકર, સહ્યાદ્રિ, સાવનુર, સાતપુડા, સાબરમતી, સાષ્ટી, સિપ્રર, સિદ્ધપુર, સુરત, સિંધ, સિંધુ, સોમનાથપાટણ, હાલા, હુબલી, હૈદ્રાબાદ, હોનાવર.

[સમાપ્ત.]